

En samlings natur

*En studie av den økonomisk-botaniske samlingen
ved Naturhistorisk museum*

Hannah Hansen Ersland

Masteroppgave i museologi og kulturarv

MUSKUL4590 (30stp.)

Institutt for kulturstudier og orientalske språk

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2018

En samlings natur

**En studie av den økonomisk-botaniske
samlingen ved Naturhistorisk museum**

© Hannah Hansen Ersland

2018

En samlings natur – En studie av den økonomisk-botaniske samlingen

Hannah Hansen Ersland

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en studie av den økonomisk-botaniske samlingen ved Naturhistorisk museum. Oppgaven tar for seg en helt alminnelig samling ved et naturhistorisk museum. Oppgaven undersøker hvordan de ansatte som har en naturfaglig bakgrunn bruker samlingen, og hvordan bruken påvirker måten de forholder seg til gjenstandene på. I oppgaven er det spesielt fokus på hvordan naturhistoriske gjenstander blir gitt et kulturhistorisk innhold. Ved å bruke teorier som fenomenologi, gjenstandsklassifikasjon og gjenstandsbiografi undersøker oppgaven hvordan gjenstander på et museum kan være i en statisk tilstand samtidig som observatørene ser med nye blikk og tolker gjenstandene forskjellig over tid. I dette perspektivet er samlingen i en stadig bevegelse. Empirien til undersøkelsen er hentet fra arbeidet som ble gjennomført da samlingen gjennomgikk en nyregistrering høsten 2017.

Forord

Selv om det til tider kan føles som en ensom prosess å skrive en masteroppgave, så er det også en sosial prosess. Det er så mange mennesker jeg har diskutert med, som har veiledet meg, gitt meg motivasjon og vært en viktig del av oppgaveskrivingen. Det er jeg takknemlig for!

Tusen takk til mine to gode veiledere, Marzia Varutti og Charlotte Sletten Bjorå. Det har vært lærerikt og spennende å diskutere med dere. Tusen takk for god veiledning, og motivasjon.

Takk til informantene som har bidratt i oppgaven, og takk til MUV for spennende samtale.

Tusen takk til familien min. Takk pappa for at du leser gjennom alt jeg skriver. Takk mamma for at du minner meg på at ting alltid vil gå bra. Takk til Jonas og Kasper. Jeg er skikkelig glad i dere.

Tusen takk til min venn Marthe Thu. Uten ditt fantastiske fotografiske blikk hadde jeg aldri klart å fange det estetisk vakre og fascinerende med den økonomisk-botaniske samlingen.

Takk til medstudenter i museologi og kulturarvstudier, det har vært en glede å studere med dere.

Tusen takk til alle mine gode venner, jeg er så glad i dere!

Hannah Hansen Ersland

Oslo, 27/05-2018

Innholdsfortegnelse

Introduksjon	1
Introduksjon til teoretiske perspektiver	3
Metode	5
Deltagende observasjoner og intervju.....	5
Arkivstudier	7
Naturhistorisk museum i Oslo	8
Botanisk hage.....	9
Samlingsforvaltning ved Naturhistorisk museum.....	10
En samling natur og kultur.....	12
I skapene og på trestativer.....	14
40 år siden siste registrering av samlingen	15
Hvordan de ansatte bruker samlingen.....	19
Kulturhistoriske gjenstander på et naturhistorisk museum.....	21
Registrering av nye gjenstander.....	23
Natur og kultur skilles.....	25
Teori.....	43
Fire museums f̃ene på Naturhistorisk museum.....	43
Formidling	44
Fornyning.....	44
Forvaltning.....	45
Forskning	46
Ulik interesse for samlingen	46
Kroppens tolkning av samlingen	48
En museologs møte med de botaniske samlingene.....	49
Flere sider av samme gjenstand	51

Gjenstanders liv	54
En daddelpalmes biografi	59
Lever videre på museet	61
Konklusjon - Ikke alt er som før	64
Litteraturliste	67

Introduksjon

- Finnes det et bedre sted i Oslo enn i Botanisk hage hvis du ønsker å observere hvordan en årstid går og en ny kommer? Det var det jeg svarte når folk spurte hvorfor jeg søkte praksisplass på Naturhistorisk museum. Jeg hadde jo ingen bakgrunn fra biologi, og kunne egentlig ikke så mye om botanikk. Så hvorfor var jeg interessert i å registrere en samling med tørkede planter? De fleste kunne se for seg hvor fint det måtte være å gå gjennom den botaniske hagen som ligger ved Naturhistorisk museum på Tøyen. Men å jobbe med å registrere en samling derimot, var det færre som forstod interessen for.

Sammen med en medstudent som også studerer museologi og kulturarv ved Universitetet i Oslo, registrerte vi samlingen med økonomisk-botaniske gjenstander. Dette er en stor samling med ulike frukter, frø og planter som står oppbevart i gangene på Lids hus (tidligere Botanisk museum). Jeg var egentlig ikke så interessert i hva samlingen inneholdt. Det som virket spennende var å kunne gå gjennom en hel samling og registrere den digitalt. Jeg ønsket meg den oversikten man får ved å se alle gjenstandene i en samling under ett. Jeg tenkte det måtte være like spennende å registrere en samling på Naturhistorisk museum som om det skulle vært et Kulturhistorisk museum, selv om kulturhistoriske gjenstander ligger nærmere de områdene jeg har jobbet med tidligere.

Det viste seg at samlingens innhold var mer spennende enn jeg trodde før jeg gikk i gang. I tre måneder flyttet vi hver eneste gjenstand som var tilgjengelig i samlingen ut fra skapene og inn på kontoret til registrering. Her studerte vi hver enkelt gjenstand før vi satte dem tilbake i skapet. Men selv om jeg hadde registrert alle gjenstandene, så forsto jeg ikke å samlingen. Problemet var at jeg ikke forsto hvorfor den hadde en så sentral plassering på museet. Den sto jo rett utenfor kontorene til de ansatte. Likevel satt jeg igjen med et inntrykk av at det ikke var en samling som ble mye brukt. Gjenstandene var både vakre og rare, men hvordan forholdt de ansatte seg til en samling de så hver dag? I virkeligheten er det jo bare natur. Og hva gjør egentlig naturen inne på et museum?

Jobben med registreringen startet tidlig på høsten. De neste ukene gikk vi dit hver dag. Dagen da den første snøen falt i november hadde vi registrert hele samlingen. Mens jeg gikk mine daglige spaserturer gjennom botanisk hage hadde jeg sett årtiden skifte. Plantene hadde lagt seg i ro for vinteren. Men inne på museet var alt som før. Frøene og planteprovne lå som i en dvale uanfektet av årstidene. Samtidig hadde jeg startet å ta notater fra egne observasjoner

under registreringen. Jeg ble nødt til å se nærmere på den samlingen jeg hadde registrert. For hvordan jobber man med å arkivere naturen?

På Naturhistorisk museum i Oslo har de fleste med en vitenskapelig stilling en utdannelse innen biologi og geologi. De ansatte har spesialisert seg innen zoologi og botanikk eller geologi og paleontologi. Museet består av flere hus og de ansatte har sine arbeidsplasser i de ulike husene ut fra hva de har spesialisert seg i. Alle de forskjellige byggene er plassert i Botanisk hage på Tøyen i Oslo. Her har det vært botanisk hage i over 200 år.¹ De fleste botanikerne har kontorer i Lids hus, og det er her den økonomisk-botaniske samlingen også er plassert.

I tillegg til den økonomisk-botaniske samlingen er det også flere andre samlinger i Lids hus: karplanteherbariet, lavherbariet, soppherbariet og alger. De fleste samlingene er dannet på grunnlag av en systematisk innsamling og organisert etter internasjonale systemer. Dette er samlinger som blir mye brukt til forskning og vitenskapelig arbeid.

Den økonomisk-botaniske samlingen derimot, er en litt annen samling med naturhistoriske gjenstander. Det var botanikeren Frederik Christian Schübeler som på 1850-tallet startet å samle inn gjenstander til samlingen.² Det har siden 1850 og frem til 1970 blitt samlet inn gjenstander til samlingen. Innsamling av gjenstander til samlingen har blitt gjennomført på en lite systematisert måte, uten tydelige retningslinjer for innsamling. Dette har også påvirket hvordan samlingen har blitt organisert, klassifisert og registrert. I dag består samlingen av rundt 1900 gjenstander.

Gjennom arbeidet med registreringen oppdaget jeg at det i en naturhistorisk samling er lagt til en stor mengde kulturhistorie. Mye av denne historien er bare delvis formulert. I denne oppgaven vil jeg forsøke å bringe hele samlingen inn i samme analytiske rammeverk. Mitt mål er å bedre forstå samlingenes betydning for museets ansatte (botanikere). For å gjøre det, vil jeg undersøke holdninger og praksis rundt samlingen.

Med utgangspunkt i den økonomisk-botaniske samlingen på Naturhistorisk museum vil jeg studere hvordan biologer arbeider med en samling som er utradisjonell for dem. Oppgavens

---

¹ Nhm.uio.no. *Om Botanisk hage*. Publisert 28/12-2007, sist redigert 11/11-2017, sett 10/04-2018 (<http://www.nhm.uio.no/besok-oss/botanisk-hage/historie/>)

² Borgen, Liv. *Botanisk hage 1814-2014 – Historien om en hage*. Oslo, Press, 2014. Side 8

problemstilling er: Hvordan bruker de ansatt ved Naturhistorisk museum i Oslo samlingen økonomisk botanikk? Og hvordan påvirker biologifaget bruken av samlingen? Spesielt vil jeg studere hvordan de kulturhistoriske perspektivene blir tillagt samlingen og gjenstandene gjennom bruken.

I resten av introduksjonen vil jeg fortelle hvordan jeg ønsker å besvare oppgavens problemstilling, gi en kort oppsummering av teorier jeg skal bruke, presentere oppgavens metode og hvordan oppgaven videre er strukturert.

Introduksjon til teoretiske perspektiver

Etnobotanikk er studie av hvordan mennesker bruker planter, og forholdet mellom planter og mennesker. Økonomisk botanikk er en underkategori fra etnobotanikk. Her er det fokus på den økonomiske verdien planter har, og det er ofte studie av nyttevekster. Dette kan være planter som brukes til mat, klær, tømmer, medisiner, klær osv.³

De ansatte omtaler samlingen på Naturhistorisk museum som en økonomisk botanisk samling. Men det er ikke en samling som kun inneholder økonomisk botaniske gjenstanden. Det er for eksempel også en frøsamling som inngår i samlingen.⁴ De ansatte på Naturhistorisk museum omtaler samlingen som en økonomisk botanisk samling, og derfor vil jeg bruke det samme begrepet når jeg skriver om samlingen i oppgaven.

For å undersøke den økonomisk-botaniske samlingen på Naturhistorisk museum vil jeg starte med å gi en kort oppsummering av teoriene jeg ønsker å bruke. Videre vil jeg presentere metoden jeg har brukt for å studere samlingen. Jeg skriver kort om Naturhistorisk museum i Oslo, og botanisk hage som ligger rundt museet. For å kunne undersøke den økonomisk-botaniske samlingen vil jeg først se på museets samlingsplan, slik at jeg kan plassere den økonomisk-botaniske samlingen inn i museets overordnede plan for samlingsforvaltning.

For å finne ut hvordan botanikerne bruker samlingen økonomisk botanikk har jeg intervjuet tre ansatte på museet. Jeg vil presentere masteroppgavens empiri som er basert på intervjuer og egne observasjoner. For de ansatte på museet er den økonomisk-botaniske samlingen en annerledes samling på museet. Herbariet som botanikeren arbeider med har tydelige retningslinjer for hvordan de skal jobbe med forvaltning, fornying, forskning og formidling.

---

³ Martin, Gary J. *Ethnobotany – A Methods Manual*. London, Earthscan, 2004. side 172

⁴ Sletten Bjorå, Charlotte. Pers.komm., Oslo, 22/02-2018.

Det er ikke like tydelige retningslinjer for hvordan de ansatte skal jobbe med den økonomisk-botaniske samlingen, og det er ingen på museet som har hovedansvaret for hele samlingen. Jeg vil bruke disse fire museums f'ene som utgangspunkt for å studere hvordan de ansatte jobber med den økonomisk botaniske samlingen. De fire museums f'ene er hentet fra st.meld. nr. 49 (2008-2009) *Framtidas museum*.⁵ Selv om den økonomisk botaniske samlingen er en uvanlig samling for botanikeren på museet, skal de fortsatt forholde seg til de ytre pålagte rammene for hvordan de skal drive museumsvirksomhet. Ved å studere hvordan de ansatte jobber ut fra disse rammene ønsker jeg å se hvordan føringer satt utenfor museet kan påvirke hvordan de jobber med en samling inne på museet.

For å studere samlingen vil jeg også bruke tre ulike teoretiske perspektiver; gjenstandsklassifisering, gjenstandsbiografi og fenomenologi. Av teoretikere bruker jeg blant annet Susan M. Pearce, Eilean Hooper-Greenhill, Samuel J. M. M. Alberti, Merleau-Ponty og Erling Krogh. Jeg vil gi en kort oppsummering av teoriene nå, for så å gi en dypere innføring i teoriene senere i oppgaven. Da vil jeg også analysere samlingen og se hvordan den brukes av de ansatte.

Fenomenologi vil jeg bruk som teori for å undersøke hvordan alle har sin subjektive forståelse for samlingen. Jeg velger å plassere dette kapitlet etter de fire museums-f'ene, for å kunne undersøke hvordan både de ytre rammene og de helt indre subjektive tolkningene kan påvirke den økonomisk-botaniske samlingen. Jeg ønsker å bruke fenomenologi som teori i oppgaven for å kunne analysere hva som tillegges samlingen utover det fysiske med gjenstanden. Med utgangspunkt i Merleau-Ponty⁶ vil jeg bruke fenomenologi for å undersøke hvordan dette forholdet skapes ved bruk av sansene og den kroppslige erfaringen.

Jeg vil bruke gjenstandsklassifisering for å studere hvordan klassifisering av gjenstander kan være med på å definere og påvirke hvordan gjenstander på museer blir brukt. Det vil jeg også bruke for å kunne analysere mine deltagende observasjoner. Gjenstandsklassifisering vil også være relevant som teori for å kunne studere hvordan registreringen som ble gjennomført på

---

⁵ Kulturdepartementet. "Framtidas museum – Forvaltning, forskning, formidling, fornying." St.meld. nr. 49 (2008-2009). Sett 14/03-2018 (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-49-2008-2009-/id573654/sec1>)

⁶ Merleau-Ponty, Maurice. *Phenomenology of Perception*. Oversatt av Colin Smith. London og New York: Routledge, 1962. Sett 04/05-2018. (<http://alfa-omnia.com/resources/Phenomenology+of+Perception.pdf>)

1970-tallet ble gjennomført slik den ble, og hvordan klassifiseringen fra den tiden har hatt en innvirkning på de ansattes bruk av samlingen i over 40 år.

Gjenstandsbiografi som teori baserer seg på at det er mulig å studere gjenstanders fortid på samme måte som menneskers liv. Når gjenstander blir en del av en museumssamling endres livet til gjenstanden. Den blir tatt ut fra sin opprinnelige kontekst og funksjon, og satt inn i en helt ny. Men på museet har gjenstanden en videre utvikling, og det er viktig at historien til gjenstanden utvikles på museet. Jeg ønsker å bruke Samuel J. M. M. Alberti⁷ som teoretiker for gjenstandsbiografi, fordi han blant annet skriver om gjenstander på naturhistoriske museer. I sammenheng med den økonomisk-botaniske samlingen vil det være spennende å bruke dette som teori for å kunne studere gjenstandens historie og biografi med utgangspunkt i en naturhistorisk samling, hvor gjenstandene tidligere har vært levende før de ble en del av den økonomisk-botaniske samlingen. Jeg vil bruke det som teori i oppgaven for å undersøke samlingen på museets utvikling og historie på museet.

Til sist vil jeg konkludere hvordan de ansatte bruker samlingen, hvordan deres bakgrunn påvirker bruken, og hvorfor en naturhistorisk gjenstand kan få en kulturhistorisk verdi for de ansatte.

Metode

I arbeidet med oppgaven har jeg brukt tre forskjellige kvalitative metoder. Deltagende observasjoner, intervjuet med ansatte ved Naturhistorisk museum og dokumentasjonsstudie hvor jeg har brukt dokumenter tilknyttet samlingen.

Deltagende observasjoner og intervju

Registreringen jeg gjennomførte under praksisoppholdet ga meg en god innsikt i samlingen. Praksisen bruker jeg som grunnlag for deltagende observasjon som en av metodene i oppgaven. Jeg var aktivt med på å registrere, klassifisere og gjøre rede for hvilken tilstand de enkelte gjenstandene var i. Under registreringen hadde jeg et bevisst forhold til hvordan min bakgrunn som museologistudent påvirket den forståelse jeg fikk for samlingen, og hvordan min bakgrunn både var til fordel men også en begrensning under registeringsjobben. Fra

---

⁷ Alberti, Samuel J. M. M. "Objects and the Museum," i *Isis, A Journal of the History of Science Society*. 96, nr.4 (desember 2005), side 559-571. Sett 12/03-2018 (<https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/498593>)

tidligere har jeg kun erfaring fra kulturhistoriske museer, og jeg har heller ikke studert biologi. Jeg kunne derfor ikke gi en biologifaglig vurdering av det arbeidet jeg gjennomførte. Selv om det kunne være en utfordring, var det også en fordel å ikke ha bakgrunnen som de ansatte botanikerne på museet. Jeg kunne bruke min bakgrunn til å forholde meg kritisk til museumsgjenstandene, det ga meg mulighet til å studere samlingen på en ny måte fra et annet perspektiv. Egne observasjoner bruker jeg som grunnlag for å beskrive samlingen, og hvordan den er plassert, organisert og konservert.

For å få en bedre forståelse av hvordan de ansatte forholder seg til samlingen, har jeg intervjuet tre personer som er ansatt eller har jobbet på museet. De tre som ble intervjuet har alle brukt samlingen over lengre tid og har aktivt brukt flere av gjenstandene i ulike sammenhenger. Alle tre er botanikere. Det var relevant å intervju ansatte med forskjellig tilnærming og interesse for samlingen for å se hvordan den kan bli brukt i ulike sammenhenger. De tre jeg har intervjuet er professor emeritus Inger Nordal, førsteamanuensis Charlotte Sletten Bjorå og universitetslektor Kristina Bjureke.

Inger Nordal er pensjonert professor i biologi. I 1970 hadde hun et fireårig stipendiat ved Naturhistorisk museum, hvor stillingen var 50% forskning og 50% pliktarbeid. Fra 1970 til 1973 jobbet hun med å registrere samlingen med økonomisk botaniske gjenstander. Jeg intervjuet henne om hvordan hun jobbet med å registrere og organisere samlingen på 1970-tallet. Jeg valgte å intervju Inger fordi hun kunne fortelle meg om hvordan hun jobbet med å registrere samlingen for 40 år siden, hva hun tenkte var formålet med samlingen og hvordan det gjenspeiles i registreringen. Etter at hun var ferdig som stipendiat ble hun ansatt på Universitetet i Oslo, og har hatt en flytende stilling mellom universitetet og museet.

Charlotte Sletten Bjorå er ansatt som den eneste konservatoren ved karplanteherbariet på Naturhistorisk museum hvor hun har jobbet siden 2009. Hennes hovedområde er tropiske planter. Samlingen med økonomisk botaniske gjenstander bruker hun til undervisning, for eksempel for biologistudenter på Universitet i Oslo. Men hun bruker også gjenstander fra samlingen når hun snakker med reportere og journalister om botanikk i mediene. Hun eier egne versjoner av gjenstandene i samlingen som hun kan behandle litt røffere enn de andre gjenstandene, slik at hun kan la publikum kjenne på det taktile i en plante.

Kristina Bjureke er også biolog og botaniker, og har jobbet på museet siden 1990-tallet. I dag er hun ansatt som universitetslektor i botanikk i seksjon for utadrettet virksomhet (UTAD).

Her jobber hun med undervisning og formidling for skoleklasser. Jeg valgte å intervju Kristina fordi hun bruker samlingen mye i sin stilling som formidler. Vi snakket om hvordan hun finner de gjenstandene hun trenger fra samlingen når hun underviser, og hvordan hun bruker gjenstandene i undervisning.

Ved å bruke et semistrukturert intervju ønsket jeg å snakke fritt med de ansatte, for å kunne spørre oppfølgende spørsmål til temaer de tok opp. Det er kun en av de jeg har intervjuet som har kontor i sammen bygg som samlingen, men hennes kontor er ikke plassert der samlingen står. Det hadde vært interessant å intervju noen av dem som har kontor i gangen hvor samlingen er plassert, men samlingen er plassert der de som forsker på lav sitter, og de bruker ikke samlingen like mye som mine informanter.

Arkivstudier

Jeg har også brukt arkivstudier som metode for å besvare oppgavens problemstilling. Jeg har studert dokumenter som er knyttet til samlingen. Jeg har også sett på etiketter og lapper tilknyttet til de enkelte gjenstandene. Jeg har valgt å bruke de dokumentene som blir brukt av de ansatte i sammenheng med samlingen, og som er direkte tilknyttet samlingen og gjenstandene. Det har jeg gjort for å kunne besvare hvordan samlingen brukes av de ansatte på museet i dag. Det er også for å kunne studere hvordan dokumentene tilknyttet samlingen er med på å definere bruken, gjennom hvordan det kan ha en innvirkning på kategorisering av gjenstandene og samlingen. Jeg har også sett på museets strategiplaner og planer for samlingsforvaltning, Det har jeg gjort for å få en overordnet ramme for hvordan museet håndterer samlingen. Strategiplanen er blant annet med på å forme bruken av samlingen. De setter rammene som de ansatte må forholde seg til rundt håndtering av en samling.

Det eksisterer også et kartotek som tilhører samlingen. Men den har jeg ikke studert. De ansatte på museet vet ikke hvor det befinner seg i dag.

Naturhistorisk museum i Oslo

Den økonomisk-botaniske samlingen er en samling som tilhører Naturhistorisk museum. For å undersøke selve samlingen, vil jeg først gi en kort presentasjon av Naturhistorisk museum. Litt om museets historie, hvilke andre områder de fokuserer på, og om den botaniske hagen som ligger rundt museet.

Naturhistorisk museum i Oslo er et universitetsmuseum. Det ble etablert i 1812, ett år etter at Universitet i Oslo var opprettet. Kong Frederik 6. ga Tøyen gård i gave til museet. Museet består av zoologisk museum som ligger i Colletts hus, Brøggers hus og Lids hus. Tidligere het byggene zoologisk museum, geologisk museum og botanisk museum. Da var hvert museum tilknyttet fakulteter på Universitetet i Oslo. Botanisk museum var for eksempel tilknyttet biologiutdannelsen, og geologi og botanikk var ikke under samme museum som i dag. I 1999 ble zoologisk, geologisk og botanisk museum slått sammen til ett stort museum, og i 2005 fikk museet navnet det har i dag: Naturhistorisk museum (NHM). Naturhistorisk museum har den største samlingen av naturvitenskapelige gjenstander i Norge. Museet har rundt 6,2 millioner gjenstander, som utgjør 65% av Norges totale naturhistoriske samling. De ansatte jobber med forskning, men skal også vedlikeholde og oppdatere museets samlinger. Det er et ønske at museet skal jobbe med å gjøre tilgjengelig naturvitenskapelig informasjon til kolleger innlands og utlands. Kunnskapen skal også være tilgjengelig på ulike måter for et bredt publikum.⁸

Botanisk hage regnes også som en av museets utstillinger. Hagen er på 150 mål. Det er rundt 35000 planter i hagen, fordelt på 7500 arter. De er også to drivhus i hagen, Palmehuset og Victoriahuset, som det er mulig for publikum å besøke.⁹

”NHM og KHM skal som del av UiOs overordnede mål innenfor forskning, undervisning og formidling ha spesielt ansvar for å bygge opp, dokumentere, bevare, utvikle og vedlikeholde vitenskapelige samlinger. NHM skal herunder forvalte og utvikle Botanisk hage med tilhørende samlinger av levende planter. Museene skal drive formidling gjennom utstillinger og annen publikumsrettet virksomhet.”

---

⁸ Nhm.uio.no. *Om Naturhistorisk museum*. Sett 01/05-2018 (<http://www.nhm.uio.no/om/>)

⁹ Nhm.uio.no. *Om Naturhistorisk museum*. Sett 01/05-2018

(Reglement for Naturhistorisk museum (NHM) og Kulturhistorisk museum (KHM), 2007)¹⁰

Botanisk hage

Botanisk hage ble grunnlagt 1814, på Tøyen, og har alltid vært en del av Universitet i Oslo. Da universitetet i Oslo ble etablert i 1811 var det stor interesse for naturvitenskap, og det var et ønske om å studere og jobbe med norske næringsinteresser. Naturvitenskapen skulle være til fremgang for det norske folk. Derfor var tanken om en botanisk hage knyttet til universitet sentral fra starten. Tanken var å studere hvordan det var mulig å forbedre nyttevekster og jobbe med jord-og hagebruk. Botanisk hage skulle både jobbe med økonomiske dyrkningsforsøk, og samtidig ha vitenskapelige samlinger.¹¹

I dag er den økonomiske hagebruken ikke lengre en oppgave som praktiseres i hagen. Nå er det mest fokus på å bevare biologisk mangfold i vår del av verden, både truede planter i norsk flora og gamle hageplanter. Men også for å bevare den norske hagekulturarven.¹²

”Hagen er også et levende kulturminne og en viktig del av vår kulturhistorie. Den eldste delen har mange spor etter det opprinnelige hageanlegget for 200 år siden. Å vandre rundt i botanisk hage er derfor ikke bare en vandring i naturhistorien, men også i kulturhistorien.” (Liv Borgen, 2014)¹³

---

10 Uio.no. *Reglement for Naturhistorisk museum (NHM) og Kulturhistorisk museum (KHM)*, Universitetet i Oslo. Publisert 14/09-2004, sist redigert 26/09-2012, sett 22/03-2018 (<http://www.uio.no/om/regelverk/orgadm/reglmuseene.html#toc2>)

11 Borgen, Liv. *Botanisk hage 1814-2014 – Historien om en hage*. Oslo, Press, 2014. Side 7

12 Ibid

13 Ibid

Samlingsforvaltning ved Naturhistorisk museum

Som universitetsmuseum har Naturhistorisk museum som oppgave å fokusere på en helhetlig samlingspolitikk, med hovedfokus på forskning, forvaltning og formidling. Dette kommer fram i rapporten ”Samlingsforvaltning ved NHM” fra 2011 som tar utgangspunkt i stortingsmelding nummer 15 fra 2007-2008 ”Tingenes tale”.¹⁴

Samlingene på Naturhistorisk museum kan deles inn i to hovedkategorier:

publikumssamlinger og vitenskapelige samlinger. Under vitenskapelige samlinger er det flere underkategorier, som typesamlinger (og spesielt verdifullt materiale), referansesamlinger, studiesamlinger, prosjektsamlinger, ekspedisjonssamlinger, arkiv, DNA og vevssamlinger.¹⁵

I 2002 og 2008 undersøkte Riksrevisjonen museets magasinforhold og påpekte at museet har en kritisk samlingsforvaltning. Dette er svært problematisk da museets samlinger er grunnlaget for å kunne drive med forskning og formidling på museet. Museets aktivitet er basert på at samlingen blir godt ivarettatt slik at den brukes til forskning, undervisning, utstilling og formidling over lengre tid.¹⁶ Museet må bygge opp en samling som inneholder et representativt utvalg av arter, populasjoner innen både biologi og paleontologi, mineraler og bergarter. Det er viktig at samlinger på Naturhistorisk museum holder internasjonal standard, med fokus på en bred systematisk og geografisk representasjon. Flere samlinger blir oppbevart på museet i ugunstige omgivelser, hvor lys, luftfuktighet og plass er med på å skade gjenstandene. Det er viktig at samlinger blir oppbevart på riktig måte, slik at de bevarer for fremtiden. Magasinlokalene på museet har blitt fylt opp, så deler av samlinger blir plassert andre steder på museet, som i ganger, kontorer og lignende. Museet har derfor skaffet et eksternt magasinlokale på Økern.¹⁷

Store deler av samlingen ble innsamlet i perioden fra midten av 1800-tallet og frem til 2. verdenskrig. Mange av gjenstandene ble gitt til museet som gaver, mens andre ble kjøpt inn. Det ble samlet inn spesielle og verdifulle gjenstander fra polarområder og tropiske strøk. Mange gjenstander som i dag kan klassifiseres som ekspedisjonssamling ble en del av

---

¹⁴ Nhm.uio.no. *Samlingsforvaltning ved NHM – Strategier og planer*. Publisert 24/03-2011, sett 14/05-2018 (<https://www.nhm.uio.no/om/styret/moter/2011/310311/Samlingsplan,%20utkast%2024%20mars%202011.pdf>)

¹⁵ Nhm.uio.no. *Samlingsforvaltning ved NHM – Strategier og planer*. sett 14/05-2018

¹⁶ Ibid

¹⁷ Ibid

museets samling. Gjenstandene som ble innsamlet gjenspeilte enkelte konservatorers interesseområder, og det dannet grunnlag for en tilfeldig oppbygging av samlingen. Etter 2.verdenskrig har det blitt et større fokus på å samle inn gjenstander som kan representere geologi, planteliv og dyreliv i Norge. Deler av samlingene har blitt innsamlet gjennom både intern og ekstern forskning.

I museets samlingsplan står det at museet ønsker å ha en målrettet innsamlingsstrategi hvor ingen gjenstander skal bli en del av samlingen med mindre det oppfyller museets mål. Det som skal samles inn er:

”Materiale knyttet til prioritert forskning ved NHM. Materiale som styrker våre eksisterende vitenskapelige samlinger. Materiale som fyller hull i samlingene for å sikre bredde og dybde i dekningsgrad for dokumentasjon av mangfoldet i tid og rom. Materiale for langsiktig miljøovervåking (tidsserier). Materiale av betydning for disiplinens historie. Materiale med potensiale for utstillinger og undervisning (inkl. objekter av stor nasjonal eller internasjonal verdi).” (Samlingsforvaltning ved NHM, 2011)¹⁸

Skulle noen ha en interesse for å samle inn for eksempel eksotiske gjenstander som ikke er en del av museets innsamlingsstrategiplan, kan det likevel være mulig å få gjenstandene godkjent til å inngå i museumssamlingen. I slike tilfeller vil det bli vurdert av leder for seksjon for forskning og samlinger.¹⁹

Naturhistorisk museum jobber med å digitalisere samlingene. Digitalisering er her definert som både scanning av dokumenter, databaseføringer av etikk og journalopplysninger og digitalisering av selve gjenstanden. Ønsket er at samlingene kan være tilgjengelig for publikum og forskere utenfor museet, og gjøre det lettere tilgjengelig å forske på samlingene til museet. Digitalisering skal også brukes som samlingsforvaltning på museet. I tillegg vil digitalisering gjøre samlingen tilgjengelig for publikum utenfor åpningstid, og man kan få tilgang til gjenstander som ikke er stil ut. Museet har også samlinger kun beregnet til forskning, disse stilles ikke ut. Dette gjelder for eksempel karplanteherbariet.²⁰

---

¹⁸ Ibid

¹⁹ Ibid

²⁰ Ibid

En samling natur og kultur

Like ved inngangen til Botanisk hage, fra Tøyen, ligger det er et stort murhus i nyklassisistisk stil fra 1913. I 2011 hadde Universitetet i Oslo 200 års jubileum og det ble da bestemt at Botanisk museum skulle bli omdøpt til Lids hus. Ekteparet Dagny Tande Lid (1903-1998) og Johannes Lid (1886-1971) jobbet med formidling av norsk botanikk, og deres mest kjente bok er *Norsk Flora* (1944).²¹

Før pleide det å være utstillinger her, men i dag er det kontorer, laboratorier og samlinger. Det er fire etasjer i bygget, pluss kjeller og loft. Det er kontorer både til venstre og til høyre for hovedinngangen. Til venstre er herbariesamlingen på museet plassert. Charlotte Sletten Bjorå har kontor i denne fløyen. Hun har jobbet på museet siden 2009, og er i dag alene konservator for hele karplanteherbaret. Det vil si alle grønne planter utenom moser. Herbariet er seriøse greier, og gjenstandene i samlingen brukes i stor grad til forskning. Samlingen viser en klar og oversiktlig organisering av gjenstandene. Det er et stort mangfold i planteverden, med totalt 416 plantefamilier. Organisering av disse familiene er basert på molekylære data. Derfor vet Charlotte akkurat hvor gjenstanden skal plasseres hvis de får nye herbarieark hvor gjenstanden er plassert. Charlotte forteller at botanikere er ekstremt godt organiserte i sitt fag, og det har de alltid vært. Før var herbariet på Naturhistorisk museum organisert etter Dalla Torre, et system fra 1905. Men siden 1905 har det skjedd mye innenfor botanikken, og i 1998 satte en gruppe botanikere seg sammen for å lage et nytt system. Gruppen het ”Angiosperm Phylogeny group”, og det nye systemet fikk samme navn. Angiosperm er frøplanter, fylogenetisk er den måten å lage slektskaps tre, så i den nye organiseringen er nært beslektet arter gruppert sammen. Denne organiseringen av samlingen er en internasjonal standard. På Naturhistorisk museum har de organisert generalherbariet etter Angiosperm Phylogeny group. Planen er å organisere det nordiske herbariet også, men all plass som finnes på magasinet er brukt til oppbevaring av samlingen. Derfor er det krevende å skulle omorganisere alle tingene med tanke på plassmangel i organiseringsfasen. Charlotte forteller at et av de største herbariene i verden, Royal Botanical Garden, Kew i London, måtte bygge ut en ny fløy så de kunne organisere samlingen.²²

---

²¹ Nhm.uio.no. *Dagny Tande Lid og Johannes Lid*. Publisert 02/09-2011, sett 12/04-2018(<https://www.nhm.uio.no/om/bygninger/botanisk-museum/lid.html>)

²² Sletten Bjorå, Charlotte, pers.komm., Oslo, 22/02-2018

Tilbake til hovedinngangen ved Lids hus er det også mulig å gå til høyre. Her er det kontorer, men også deler av den økonomisk-botaniske samlingen er plassert her. Samlingen består av cirka 1900 gjenstander, og hele samlingen befinner seg i Lids hus. I 1. Etasje står fire av 28 skap. Går man videre opp trappene helt til øverste etasje, finner man resten av samlingen. I 4. etasje er det 26 skap. De står på rad og rekke i en lang gang. I gangen ligger flere kontorer.

Som nevnt består den økonomisk-botaniske samlingen av planter mennesker har direkte nytte av. Det kan være planter som er viktige fordi vi kan spise dem, bygge hus av dem, eller lage medisiner. Eksempler på gjenstander er kongler, frukter, bark, trestammer og lin.²³ I tillegg er det en frøsamling i den økonomisk-botaniske samlingen. Samlingen på Naturhistorisk museum består av planter som er samlet inn fra ulike steder i verden; Seychellene, Java, Galapagosøyene, Uganda, Marokko og flere steder i Norge. Gjenstandene som har reist kortest er de fra Botanisk hage på Tøyen. Gjenstandene i samlingen er samlet inn av mange forskjellige samlere, det er blant annet mennesker som har vært viktige for museets forskning og utvikling, som Frederik Christian Schübel og Christen Smith. Frederik Christian Schübel (1815-1892) var professor i botanikk og bestyrer i Botanisk hage, men er også kjent som ”det norske hagebruks far”. Han var opptatt av å fremme norsk hagebruk og hadde fokus på studier av nyttevekster. Christen Smith var Botanisk hages første bestyrer da den ble grunnlagt i 1814. Han var både professor i botanikk og i statsøkonomiske vitenskaper. Denne kombinasjonen av naturvitenskap og økonomi var naturlig da det var viktig å oppnå materielle fremgang i Norge.²⁴ For de fleste gjenstandene i samlingen er innsamleren oppført i registeret, men det er også planter i samlingen hvor dette ikke er dokumentert.

I rapporten ”Samlingsforvaltning ved NHM” fra 2011 deles museets samlinger inn i ulike kategorier. Den økonomisk-botaniske samlingen faller innenfor flere kategorier; publikumssamling, ekspedisjonssamling og arkivsamling.

”Publikumssamlingene benyttes hovedsakelig til formidling, og ut over de objektene som er utstilt, omfatter disse samlingene kun et mindre bak-lager. I disse samlingene inngår blant annet monterte dyr, vekster, bergarter, mineraler og fossiler. En del av de

---

²³ Wickens, G. E. ”What Is Economic Botany?” i *Economic Botany*. 44, nr.1, (januar-mars, 1990), side 12-28. Sett 12/04-2018 (https://www.jstor.org/stable/4255208?seq=1#page_scan_tab_contents)

²⁴ Borgen, Liv. ”Botanisk hage på Tøyen og Frederik Christian Schübelers betydning for norsk hagebruk.” fra *Historieblogg* (blogg). Publisert 08/06-2016, sett 25/04-2018. (<http://www.historieblogg.no/?p=3108>)

utstille objektene inngår i de vitenskapelige samlingene.” (Samlingsforvaltning ved NHM, 2011)²⁵

Ekspedisjonssamlingene er gjenstander samlet inn på ulike ekspedisjoner, hvor det ofte er sjeldne gjenstander som er funnet. Disse gjenstandene inngår i egen delsamling innad i de vitenskapelige samlingene. Arkivsamling er ofte materiale som er knyttet til innsamling av gjenstandene som dagbøker, tegninger og foto. Den økonomisk botaniske samlingen kan også falle innenfor undervisningssamling, hvor det er gjenstander som har liten vitenskapelig verdi men er samlet inn spesielt til bruk for undervisning og til prosjekter. Mange av disse gjenstandene er ikke organisert etter systematikk, men heller etter lokalitet, periode og lignende.²⁶

I skapene og på trestativer

Alle gjenstandene i den økonomisk-botaniske samlingen er plassert i store skap. De går fra gulvet og nesten helt opp til taket. De er i mørkt tre, med vinduer og lås. Med glass i skapene er gjenstandene lett synlige og det er enkelt å finne det en leter etter. Det forutsetter imidlertid at man vet hvordan gjenstanden ser ut. Hyllene i skapene består av to planker som lett kan flyttes eller fjernes. Det gjør det mulig å ta ut hyllene og sette inn større gjenstander hvis det trengs. Dette er ofte gjort helt nederst i skapene, hvor også bredden er størst. Det er mye støv i skapene og på gjenstandene. Noen steder ligger det blader eller lignende deler som kan ha falt av gjenstanden. Flere gjenstander har blitt teipet sammen med gjennomsiktig teip. Det er falt frø ut av noen av plantene, som folk på museet har prøvd å teipe sammen.

Noen gjenstander er montert på trestativer. På noen stativ er det også montert flere gjenstander. Hvis det er flere på ett stativ, så er det flere av samme plante. Det kan være en gjenstand der den ene er delt i to slik at det er mulig å se hvordan planten ser ut inni, mens det er plassert et helt eksemplar av gjenstanden ved siden av. Dette er ofte gjort med nøtter eller andre gjenstander hvor det er et frø inni og skall rundt. Noen av gjenstandene henger godt fast på stativet, men i flere tilfeller henger gjenstandene løst. Noen ganger har også gjenstanden falt av og stativet står tomt tilbake. Da vi gjennomførte registreringen fant vi av og til

---

²⁵ Nhm.uio.no. *Samlingsforvaltning ved NHM – Strategier og planer*. Publisert 24/03-2011, sett 14/05-2018 (<https://www.nhm.uio.no/om/styret/moter/2011/310311/Samlingsplan,%20utkast%2024%20mars%202011.pdf>)

²⁶ Nhm.uio.no. *Samlingsforvaltning ved NHM – Strategier og planer*. sett 14/05-2018

gjenstanden liggende i et annet skap, eller ved siden av stativet. Andre gjenstander ligger i esker. Eskene finnes i mange størrelser. Noen har bomull eller noe annet mykt som kan beskytte gjenstanden. Eskene er også beskyttende, og de tar mindre plass enn trestativene. Mange av gjenstandene er plassert i alt for store esker. Det gjør at de ligger løst, og det er lett for at gjenstanden blir skadet når de fraktes rundt. Det er vanskeligere å stille ut eskene, men de gir beskyttelse mot lys. Det er mulig å stable flere esker oppå hverandre inni et skap og man kan ha flere av samme gjenstand i samme boks. Både stativ og eske gjør at gjenstanden lett kan bli skadet, ødelagt eller forsvinne. Det er enklere å låne ut og stille ut gjenstandene som er plassert på trestativ, men de blir også mer utsatt for slitasje.

Alle gjenstandene har et nummer. Men det er vanskelig å se en systematikk i nummersystemet. Numrene går fra 1 til 1900, og det er ikke et spesielt museumsnummer som er gitt gjenstanden. Andre samlinger får ofte egne museumsnummer som også er med på å dele inn samlingen i kategorien den faller inn i. Men her er det vanskelig å se et system. Gjenstander i samme familie kan for eksempel ha nummer 56 og 1832, 1833, 1834. I skapene er det ofte gjenstander i en familie som er gruppert sammen, men de har ikke nummer i stigende rekkefølge. To planter som er i samme familie kan ha gjenstandsnummer som er langt fra hverandre i tallrekken. Det er tydelig at gjenstandene er organisert i skapene, men det er vanskelig å forstå logikken i nummereringen av gjenstandene.

40 år siden siste registrering av samlingen

Min medstudent og jeg gjennomførte en ny digital registrering av alle gjenstandene i samlingen. Før vi startet arbeidet hadde vi en samtale med Charlotte Sletten Bjorå og Hugo de Boer som var våre kontaktpersoner på museet. Vi ble enige om hvordan vi skulle gjennomføre registreringen. Museet hadde behov for å finne ut hvor mye av samlingen som manglet, hva samlingen egentlig inneholdt, hvilken tilstand gjenstandene var i og få en digital registrering av samlingen slik at det blir mulig å gjøre den lettere tilgjengelig for flere brukere. Vi hadde ingen database å legge opplysningene inn i, men førte alt inn i Excel. Vi tok utgangspunkt i de punktene som sto i registreringsboken med oversikt fra den forrige registreringen av samlingen. Vi delte registreringen opp i:

- Gjenstandsnummer
- Plantenavn (på latinsk)
- Torre Dalla-nummer

- Plantefamilie
- Hvilken del av planten det er
- Annen informasjon
- Hylle

For å gjøre en sikker registrering måtte vi slå opp planter på www.theplantlist.org og www.google.com for å se om det latinske plantenavnet fortsatt var aktuelt, og for å sammenligne bilder på Google med gjenstanden vi holdt foran oss. Ved å sammenligne den fysiske gjenstanden med bilder på internett fikk vi en forståelse for hvilken plante det var, hvordan den så ut i sin naturlige kontekst og i noen tilfeller hvordan den var da den blomstret. Registreringen skulle gi museet en oversikt over hva samlingen inneholdt, og derfor var det også viktig at vi klarte å gi riktig navn til gjenstanden.

Det jeg syntes var det mest spennende med selve registreringen var å skrive inn ”annen informasjon”. Her lå mange av de kulturhistoriske sporene til gjenstanden. Vi leste hva som sto i registreringen fra 1970-tallet, hvor det ofte var noter hvem som hadde samlet inn gjenstanden, hvor den kom fra og når. Vi Googlet steder vi ikke hadde hørt om, og ble fascinert over hvor gamle noen av gjenstandene var. Tenk å kunne holde en gjenstand i hånden som har vært på andre siden av jordkloden for 100 år siden. Noen ganger var det notert mer informasjon, og andre ganger var det blankt der annen informasjon skulle vært. I den 40 år gamle registreringen kunne det stå oppført hvilket skap gjenstandene skal være plassert i, men ikke hvilken hylle. Det var imponerende at gjenstander i mange tilfeller stod plassert på samme sted, 40 år senere.

En dag da vi registrerte gjenstander kom Charlotte inn på kontoret vårt. Sammen med henne kom Inger Nordal. Inger pleide å undervise Charlotte på Blindern da hun studerte biologi, men før det jobbet hun på Naturhistorisk museum. Fra 1970 til 1973 jobbet hun med å registrere samlingen av botaniske gjenstander (som ikke var herbarieark). Hun var den første som registrerte samlingen, som i stor grad inneholdt gjenstander av økonomisk interesse. Inger Nordal er pensjonert professor ved på Universitetet i Oslo hvor hun har kontor i Kristine Bonnevis hus på Blindern. Hun har vært ansatt på universitetet siden 1970. De første fire

årene var hun stipendiat/vitenskapelig assistent på Botanisk Museum (nå del av Naturhistorisk museum).²⁷

Som nevnt hadde hun 50% pliktarbeid med å registrere botaniske innsamlinger som ikke var herbariemateriale. Det mest interessante for en botaniker hadde nok vært å jobbe med herbariet. På det tidspunktet var det ansatt to konservatorer til å jobbe med herbariene, og derfor var det ikke så mye Inger kunne hjelpe til med der. Men museet hadde en mengde gjenstander som hadde hopet seg opp i kabinettene i gangene på Lids hus. Inger fortalte at det som var i samlingen hadde blitt samlet inn gjennom ca 150 år, fra Schübelers og Nordhagens. Samlingen inneholdt mange «kuriosa» gjenstander. Inger hadde selv Nordhagen som foreleser i spredningsbiologi, og i disse forelesningene ble samlingen hyppig brukt. De gjenstandene han brukte var stort sett plantedeler, hovedsakelig frukt, frø og stammetverrsnitt, som vanskelig kunne presses mellom to ark slik som botaniske gjenstander ofte blir arkivert. Gjenstandene i samlingen var ikke organisert og systematisert, men relativt tilfeldig plassert i skapene. I arbeidet med registreringen tok hun skap for skap, ga nummer og førte alt inn i protokoll i nummer-rekkefølge. Samtidig laget hun kartotekkort som kunne ordnes alfabetisk. Hun mente det ikke var mulig å organisere samlingen før nummerering, for det var så mange gjenstander. I en protokollen skrev hun ned: nummeret, navnet, hvilken del av planten det var og hvem som hadde samlet planten. I tillegg registrerte hun samlingen i et kartotek etter registreringen og organiserte det alfabetisk på latinske plantenavn.²⁸

Da Inger registrerte samlingen var de mest spektakulære gjenstandene plassert i skapene i 1. etasje. En rekke gjenstander var også plassert i 4. etasje i Lids hus, både i monterer på gangen og inne på selve loftet, der de kanskje minst interessante befant seg. Flere av gjenstandene var montert på trestativ, og det var små lapper klistret på undersiden av stativene. På etiketten var det ofte et latinsk plantenavn tilknyttet gjenstanden. For å være sikker på at navnet fortsatt var aktuelt og ikke utdatert, måtte Inger søke opp de latinske plantenavnene. Før registreringen var det ikke mulig å finne fram til det man eventuelt kunne være interessert i, verken for undervisnings- eller utstillings-formål.²⁹

Det er fortsatt lapper med informasjon på flere av gjenstandene. I boksene er informasjonen enten skrevet på selve esken, eller så ligger det lapper oppi eskene. På trestativene er det ofte

---

²⁷ Nordal, Inger, pers.komm., Oslo, 01/02-2018

²⁸ Nordal, Inger. 01/02-2018

²⁹ Ibid

klistret en lapp på undersiden. Under registreringen måtte vi snu alle gjenstandene for å lese hva som sto på etikettene. Dette var en utfordring da noen gjenstander var veldig skjøre. Flere av gjenstandene hadde blader eller frø, som kunne falle av da vi snudde dem. Gjenstandens skjørhet kan også være et resultat av flere års bruk, hvor de har blitt fraktet rundt til ulike steder for forskjellig bruk. Skriften under stativene eller på etikettene på boksen var også ofte liten, og ikke alltid lett å lese. I mange tilfeller sto det skrevet det samme på etiketten som det var skrevet i boken hvor alle gjenstandene var registrert. De uten boks eller trestativ hadde ofte nummeret limt på seg. Noen ganger var det en snor med nummeret på og litt ekstra tekst.

Da min medstudent og jeg jobbet med å digitalt registrere samlingen fikk vi tildelt kontorplass både i 1. etasje og 4. etasje i Lids hus. Vi måtte ta alle gjenstandene ut av skapene og inn på rommet hvor vi foretok registreringen. Her inne kunne vi studere gjenstanden grundig, og vi fikk skrevet ned alt som sto på de ulike gjenstandene. Vi brukte tralle for å frakte dem dit. Vi registrerte gjenstander fra en hylle om gangen. Slik fikk vi en tydelig oversikt over hvor de ulike gjenstandene i samlingen var plassert. Det var praktisk og effektivt å jobbe to sammen, jeg forstår godt at Inger Nordal brukte noen år på å registrere hele samlingen alene.

Arbeidet med registreringen ga meg en god oversikt over samlingen. Ved å ta hver enkelt gjenstand ut av skapene fikk jeg et godt inntrykk av samlingen, hva den inneholdt og hvilken tilstand gjenstandene var i. Ved å både se en digitalversjon av gjenstanden på internett, og sammenligne den med en fysisk gjenstand på museet fikk jeg et inntrykk av objektet som naturhistorisk gjenstand. Ved å sammenligne kunne jeg relatere museumsgjenstanden med sin opprinnelige kontekst i naturen.

Samlingen med økonomisk-botaniske gjenstander tar masse plass på museet, og det kan være vanskelig å omorganisere samlingen hvis det er gjenstander over alt. Det er forståelig at Inger Nordal startet i ett hjørne og gav gjenstandene nummer mens hun gikk gjennom samlingen. Vi jobbet på samme måten, startet i ett skap og jobbet oss gjennom samlingen for å få en oversikt. Lite er forandret med den økonomisk-botaniske samlingen siden 1970-tallet.

Kanskje har det kommet mer støv i skapene, kanskje har noen gjenstander blitt brukt mer enn andre. Noen gjenstander har forsvunnet fra samlingen. Gjennom registreringen var det tydelig at det var en nedprioritert samling på museet, men den hadde likevel en veldig sentral plassering.

Hvordan de ansatte bruker samlingen

Så hvordan bruker biologene samlingen? Da vi startet på registreringsarbeidet fikk vi høre at det var en samling som ble mye brukt, men ikke til forskning. Når det hovedsakelig er ansatt biologer og geologer på et museum, er det mange som jobber med å forske på samlingene museet har. Så hvordan bruker de en samling som de ikke forsker på?

Charlotte underviser i systematikk for biologistudenter på Blindern hvor en del tropiske planter inngår i systematikkundervisningen. I undervisningen bruker hun de gjenstandene som vokser i tropiske områder fra den økonomisk-botaniske for å illustrere med. Med gjenstandene fra samlingen kan hun vise hvor frøene på plantene er plassert, dette er viktig i undervisningen av systematikk. En av de gjenstandene hun bruker mye er *Entada gigas*, en plante fra erteblomstfamilien. Charlotte har skaffet seg sitt eget eksemplar. Her er størrelsen og lyden den lager en viktig faktor i undervisningen. Et bilde av den sammen gjenstanden kunne ikke formidlet de samme forholdene.³⁰

Charlotte bruker også gjenstander fra den økonomisk-botaniske samlingen når hun snakker med journalister på tv og i radio. Det hender at hun tar med seg journalister opp til samlingen i 4. etasje. Hun viser samlingen også fram til publikum i ulike omvisninger, som en slags ”behind the scenes” opplevelse. Mange av de som ser samlingen i sin helhet blir veldig fascinert. Slik den står plassert i dag kan den gi inntrykk av at det er en samling som har stått urørt i 100 år. Charlotte omtaler den som et slags kuriositetskabinett. Hun mener samlingen viser en forståelse for naturen som har endret seg gjennom tiden. Tidligere tenkte man på naturen som et skapelsesverk, og da ville det rare man oppdaget i naturen være ekstra spennende. Derfor ville man også samle inn det rare og merkelige man fant i naturen for å kunne forstå skapelsesverket og vise det fram på museet. Noen av gjenstandene i samlingen er bruksgjenstander laget av planter. Det er også planter dekortert med ulike motiver. For eksempel dekorerte kalebasser eller tepper laget av fiber. Charlotte mener at slike gjenstander også kan bli klassifisert som kulturhistoriske gjenstander.³¹

”Ja, og husk at første professoren i botanikk han ble utnevnt i 1814 som professor i botanikk og statsøkonomi. Og det var jo ikke en tilfeldighet for det handlet jo om på

---

³⁰ Sletten Bjorå, Charlotte, pers.komm., Oslo, 22/02-2018

³¹ Sletten Bjorå, Charlotte. 22/02-2018

den tiden at du skulle ut og oppdage verden. Det var ikke for å plukke fine blomster, det var for å finne nye nyttevekster.” (Charlotte Sletten Bjorå, 2018)³²

Kristina Bjureke er også en av botanikeren på Naturhistorisk museum som bruker den økonomisk-botaniske samlingen. Hun arbeider som formidler ved museet, og bruker gjenstander fra samlingen mest til undervisning og formidling. Hun startet å jobbe på Naturhistorisk museum på 1990-tallet. Hun hadde allerede da en utdanning som lærer og limnolog fra Sverige. I dag er hun ansatt som universitetslektor i botanikk ved seksjon for utadrettet virksomhet (UTAD). Hun tar sjelden publikum med opp i 4.etasje når hun har omvisninger eller underviser. Men de gangene hun gjør det, merker hun at publikum blir begeistret over hva museet har. Det er ofte stor interesse blant de som får se samlingen i sin helhet i 4.etasje. Alle har forskjellig tilnærming og interesse for innholdet i samlingen. En fotograf, Guri Dahl, som skulle ta bilder til boken *Botanisk hage 1814-2014* skrevet av Liv Borgen, fikk se samlingen og syntes den var så estetisk vakker, at det ble flere bilder av samlingen med i boken.³³

Kristina bruker oftest de gjenstandene som er plassert på trestativer. Hun mener de er enklest å sette frem når hun holder lærerkurs, fordi de er lett synlige for alle som er med på kurset. Hun bruker de peneste og største, tydeligste gjenstandene til undervisning. Gjenstandene som er oppbevart i små esker uten trestativer er vanskeligere å bruke i formidlings og undervisningssammenhenger. Enkelte av gjenstandene fra eskene skulle Kristina ønske var montert på trestativer, og hun har selv fått to gjenstander montert.³⁴

Når Kristina skal finne gjenstander i samlingen slår hun opp i boken med registreringer som Inger lagde. De gjenstandene hun oftest bruker vet hun hvor ligger, og de hun bruker aller mest står i skapene i 1.etasje. Andre deler av samlingen bruker hun sjelden. Skal hun bruke dem må hun å slå opp i protokollen fra 1970-tallet for å finne ut hvor den står. Museet måtte flytte flere av gjenstandene på grunn av brannsikkerhet, og da forsvant plutselig også boken med oversikt over samlingen. Da de fant boken igjen bestemte de seg for at de måtte ha den på et fast sted hele tiden.³⁵

---

³² Ibid

³³ Bjureke, Kristina, pers.komm. Oslo, 31/01-2018

³⁴ Bjureke, Kristina. 31/01-2018

³⁵ Ibid

Hvor mye Kristina bruker samlingen har variert fra år til år. For fem år siden ble det gjort en renoveringsjobb på Tøyen hovedgård. Da var hun opptatt av at de skulle få noen rom for botaniske utstillinger. Til slutt fikk museet to utstillingsrom for botanikk. Den første utstillingen fikk lin som tema, og da ble flere gjenstander fra samlingen utstilt. Den neste utstillingen fikk fiberplanter som tema og da ble nesten alle fiberplantene fra den økonomisk-botaniske samlingen stilt ut. Mesteparten av dette var gjenstander hentet fra 4.etasje.³⁶

Kulturhistoriske gjenstander på et naturhistorisk museum

Det er vanlig at en museumssamling ofte vokser i størrelse gjennom årene. Hvis noe først er blitt registrert i samlingen, skal det mye til for at gjenstanden blir tatt ut igjen. Hvis en gjenstand blir fjernet fra en samling kan det være politiske forhold som gjør at museet ikke lengre har rett til å eie gjenstanden. Da Inger registrerte samlingen hadde hun bestemt seg for at alt som inngikk i den økonomisk-botaniske samlingen skulle registreres og bli en del av samme samling. Målet var at ingenting måtte kastes. For det gjør man ikke på et museum, tenkte hun. Men helt innerst på loftet fant hun glass på glass med tørket appelsinskall. Det var lagt i samlingen en gang på starten av 1900-tallet, og var veldig eksotisk i sin tid. Men på 1970-tallet var appelsinskall så vanlig, at Inger tenkte det var likeså greit å kaste det. I ettertid har hun angret på at hun kastet appelsinskallene. Hun sier selv at det kunne vært historisk interessant i dag.³⁷

”Men jeg tok meg friheten. Det går ikke an å registrere tørket appelsinskall i bøtter og spann bokstavelig talt. Det var ikke veldig mye jeg kastet. Og da tenkte jeg mer på betydningen av samlingen, hva var for undervisning og utstilling. Og tørket appelsinskall hadde ikke interesse verken for undervisning eller utstilling. Men det kunne jo hatt en interesse for historien, og der har jeg altså syndet litt. For det historiske tenkte jeg lite på den gangen. Jeg tenkte bare på utstilling og undervisning.”(Inger Nordal, 2018)³⁸

Noen gjenstander er det mulig å kjøpe inn nye versjoner av hvis de blir ødelagte eller slitt. Disse gjenstandene er naturvitenskapelig og naturhistorisk interessante, fordi det er hva gjenstanden formidler i seg selv som er det viktige. Andre gjenstander er for eksempel sjeldne, eller så er de samlet inn av en person med en viktig tilknytning til museet. Denne

---

³⁶ Ibid

³⁷ Nordal, Inger, pers.komm., Oslo 01/02-2018

³⁸ Nordal, Inger. 01/02-2018

tilknytningen til personen eller at gjenstanden er vanskelig å få tak i gjør at museet ikke kan kjøpe inn et nytt eksemplar hvis den skulle bli ødelagt. For eksempel kan ikke museet kjøpe inn en ny gjenstand som Schübeler har samlet, eller daddelpalmen som Christen Smith sendte til museet fra Kanariøyene. En ny daddelpalme som ikke er samlet inn av Smith, vil heller ikke kunne fortelle historiene knyttet til han. Palmen sto i palmehuset. Museet måtte både senke gulvet og løfte taket for at palmen skulle vokse. Men så ble bygget fredet, og museet ikke hadde mulighet til å gi planten mer plass. En dag knakk palmen. I dag er deler av stammen en del av museets samling. De kan kjøpe inn en ny daddelpalme, men den vil ikke ha tilknytningen til Christen Smith.³⁹

Museet mangler både penger og ressurser til å gjennomføre konservering av gjenstandene i den økonomisk-botaniske samlingen. Skulle de ønske å jobbe med konservering av gjenstandene måtte de fått hjelp fra konservatorer på Kulturhistorisk museum. På Naturhistorisk museum har ingen av de ansatte kunnskapen som trengs for å konservere gjenstandene i denne samlingen. Men skulle museet fått hjelp utenifra, og prioritere den økonomisk-botaniske samlingen, ville de vært nødt til å bruke penger som er satt av til forskning, vedlikehold og annet arbeid til herbariet. Og det er herbariet som blir høyest prioritert på museet.⁴⁰

Kristina er enig med Charlotte i at noen av gjenstandene i den økonomisk-botaniske samlingen kan ha en kulturhistorisk betydning i dag. Spesielt referer hun til daddelpalmen. Stammen til daddelpalmen er noe av det museet har av gjenstander fra den første professoren i botanikk, og blir derfor et viktig museologiske objekt mener hun. Det er også flere gjenstander i samlingen som er fra spesielle ekspedisjoner som kan gjøre dem kulturhistorisk interessante. Det er også bruksgjenstander i samlingen som museet bruker hvert år, for eksempel lotusen og kanel. Den bruker de i flere sammenhenger, for eksempel når blomsterdekoratører kommer for å holde kurs. Da kan museet vise hva plantene de dekorert med egentlig er, at kanel egentlig er bark, eller at lotus er en oppsvulmet blomsterbunn. Kristina mener at samlingen kan deles i to deler; gjenstandene som presentable for undervisning og formidling, og gjenstandene som kulturhistorisk verdifulle.

---

³⁹ Sletten Bjorå, Charlotte, pers.komm., Oslo, 22/02-2018

⁴⁰ Sletten Bjorå, Charlotte. 22/02-2018

I undervisningssammenheng er det selve planten og dens informasjon som en økonomisk-botanisk gjenstand som er viktig. En lotus kan både være biologisk interessant og brukes til formidling. Men hvis lotusen også har en historie knyttet til seg, vil den også være kulturhistorisk interessant.⁴¹

Andre gjenstander er hovedsakelig kulturhistorisk viktige for museet. Gjenstandene som enten er sjeldne, vanskelige å få tak i eller har tilknytting til en person som er viktig for museets historie må bevares på best mulig måte. Disse gjenstandene har fått en kulturhistorisk verdi gitt av de ansatte, i tillegg til at de er naturhistorisk interessante. Kristina nevner som eksempel den doble kokosnøtten som ikke er så lett å få tak i da den kun vokser på to øyer verden. Dette er en gjenstand hun bruker veldig ofte, og det er også plassert flere versjoner av den mange steder i samlingen, både i 1. og 4. etasje.⁴²

Vi har sett at noen av gjenstandene har fått en kulturhistorisk verdi for de ansatte utover det naturhistoriske. Hvilken verdi de legger til gjenstandene er basert på den tidligere historien og forholdet til mennesker, eller om gjenstanden er vanskelig å få tak i dag. Hvordan de bruker samlingen påvirker også hvordan de organiserer samlingen i skapene. Det de bruker ofte står i 1. etasje. En del gjenstander forsvunnet. Kanskje er det fordi de blir mye brukt eller kanskje er de ikke satt tilbake etter bruk.

Registrering av nye gjenstander

Etter at vi hadde registrert alle gjenstandene i Excel som var plassert i skapene i gangene, og som allerede var en del av samlingen, gikk vi i gang med å registrere nye gjenstander. Vi skrev den nye registreringen kun inn i Excel på datamaskinen, og ikke inni boken vi hadde brukt for å registrere de andre gjenstandene. Blant annet registrerte vi en rekke kongler som tilhørte den pensjonerte professoren Rolf Berg. For å registrere nye gjenstander startet vi på nummer 2000, selv om siste registrerte gjenstand ikke var 1999. Vi valgte å starte på nummer 2000 fordi det viser et tydelig skille mellom gammel og ny registrering. Det var navn og årstall på lapper tilknyttet flere av gjenstandene, som vi tok utgangspunkt i. Vi hadde ikke et sted å plassere gjenstanden etter registrering, i Excel skrev vi derfor ikke inn hvor gjenstanden var plassert .

---

⁴¹ Bjureke, Kristina, pers.komm., Oslo, 31/01-2018

⁴² Bjureke, Kristina, 31/01-2018

Det var også snakket om å registrere de ansattes egne gjenstander som de har tatt med fra ulike reiser. Grunnen til at de ikke har lagt til gjenstander tidligere er fordi de ikke ville duplisere samlinger med gjenstander som var i samlingen allerede. Etter ny registrering har de fått en oversikt over hvilken tilstand gjenstandene er i, og hva som mangler. Det gjør det enklere å registrere egne gjenstander som en del av samlingen. Det vil også gjøre det enklere å legge til gaver de får av forskjellige folk, som kan inngå i den økonomisk-botaniske samlingen. Charlotte nevner for eksempel at Kristina fikk en veske laget av ananasfiber. Dette er en typisk gjenstand som ville vært relevant for den økonomisk-botaniske samlingen. Kristina fikk den ikke som privatperson, men som ansatt på museet.

Å samle inn egne gjenstander som privatperson når man jobber på et museum er ikke lov hvis det er det samme som museet samler på. Det står i ICOMs museumsetiske regelverk fra 2011.

”Museumsmedarbeidere skal ikke konkurrere med sin institusjon verken om anskaffelse av gjenstander eller gjennom annen egen samlingsvirksomhet. Det må inngås avtaler mellom medarbeidere og styret vedrørende privat samlingsaktivitet, som må strengt overholdes.” (ICOMs museumsetiske regelverk, 2011)⁴³

Som konservator for herbariet har ikke Charlotte lov til å samle på gjenstander som kan være interessant for museets herbarium. Men hun mener at det er helt essensielt at hun kjøper inn gjenstander som kan inngå i den økonomisk-botaniske samlingen. Når hun jobber med formidling og undervisning hvor hun bruker økonomisk-botaniske gjenstander trenger hun å vise størrelsen, hvilken lyd den lager, men også la publikum ta på gjenstandene. Noen av gjenstandene må hun også kunne demonstrere lukten de har i formidling. For å understreke dette viser hun et eksempel med ekte kanel og ”falsk kanel”. Hun brenner begge to, og ved å lukte på dem forstår jeg at ”kanelen” jeg er vant med ikke er ekte kanel. Jammen godt hun ikke brenner gjenstandene Schübeler samlet inn for over 150 år siden.⁴⁴

---

⁴³ Kulturrådet.no. *ICOMs Museumsetiske regelverk*. Oslo, 2011. Sett 02/05-2018

(<http://www.kulturradet.no/documents/10157/2bcf94db-d79d-4b5f-834b-384ea304580f>)

⁴⁴ Sletten Bjorå, Charlotte, pers.komm., Oslo, 22/02-2018

Natur og kultur skilles

Både Inger, Charlotte og Kristina omtaler samlingen som et slags kuriositetskabinett. Men hva legger de egentlig i dette begrepet? Jeg vil i dette kapittelet gi en forklaring på hva et kuriositetskabinett er, eller var. Videre vil jeg drøfte den økonomisk-botaniske samlingen som et kuriositetskabinett.

På 1400-tallet i Europa ble de første kunstkammer, wunderkammer og kuriositetskabinetter etablert. Det var konger og fyrster som hovedsakelig hadde slike samlinger. Men også andre som var en del av det øverste klassehierarkiet i samfunnet startet å samle til private kuriositetskabinetter. I samlingene kunne man finne mynter, bøker, instrumenter og skulpturer, men også gjenstander fra naturen som planter og mineraler. Det skulle være spesielle og unike gjenstander i samlingene. Sammen skulle gjenstandene både være med på å gi en forståelse av Gud og for å vise hvor fantastisk Guds skaperverk var. Naturvitenskapelige gjenstander var innsamlet for å studere naturens mangfold, hvor man kom nærmere en forståelse av Gud. Samlingene var også en måte å vise samlerens makt og kunnskap.⁴⁵

Etter hvert var det ikke bare Guds skapelsesverk som skulle gjenspeiles i samlingene. Fra slutten av 1500-tallet og store deler av 1600-tallet hadde ikke kirken like mye makt som før. Vitenskapen hadde heller ikke helt slått ut som den dominerende forståelsen av verden. I denne mellomfasen prøvde man blant annet å forstå verden gjennom gjenstander som mennesker samlet inn og organiserte. Det var fortsatt de rare gjenstandene som dominerte i kuriositetskabinettene. En del av gjenstandene som ble samlet inn var gjenstander hvor naturen hadde gjort et puss, det unaturlige i naturen. Et av de mest kjente kuriositetskabinettene fra denne tiden er den danske legen Ole Worm sitt fra 1600-tallet. Gjenstandene i hans samling var organisert og klassifisert. Naturalia og artefakter var i samme samling, og det var ingen tydelig inndeling av de ulike gjenstandene. En gjenstand kunne være kategorisert som begge deler, en slags hybrid gjenstand. Samlingen skulle vise et mikrokosmos av makrokosmoset.⁴⁶

Da Ole Worm døde i 1654 kjøpte Frederik III av Danmark samlingen, og den ble en del av hans kunstkammer. Det var mer naturvitenskapelige gjenstander i samlingen enn det var

---

⁴⁵ Orestad Sørgaard, Kristine. "Kunsten å revitalisere gjenstanden som fascinasjonsobjekt" i *Nordisk Museologi*, 2005. side 29-31

⁴⁶ Mordhorst, Camilla. "Hybridernes fald. Udspaltningen af kulturhistorie fra naturhistorien" i *Ny Dansk Museologi*. Aarhus University Press, 2005. side 45

normalt i datidens nyetablerte store kunstkammer. Da Worms samling ble en del av det nye kunstkammeret ble det en ny inndeling av samlingen. Her ble naturalier og artefakter separert, og plassert i ulike rom. Gjenstandene som tidligere hadde vært hybrider, blanding av kunst og natur, var nå enten artefakt eller naturalia. Naturvitenskapen hadde funnet naturlige forklaringer på det som tidligere hadde vært mystisk i naturen.⁴⁷ Gjenstander som før hadde vært et underverk og mysterium i samlingen, hadde nå mistet sin mystisk. Slik ble det et tydelig skille mellom gjenstandene, et skille mellom det naturhistoriske og det kulturhistoriske. Det ble etablert nye samlinger hvor det var kun fokus på å samle inn naturvitenskapelige gjenstander. Man skulle kartlegge og forså naturens lover og fenomener, man samlet ikke inn gjenstander fra naturen kun fordi de var merkelige. Nå skulle man forstå planterikets familier og arter. Og herbariet ble etablert.⁴⁸ Fra 1700 og spesielt på 1800-tallet ble samlingene tilgjengelig for flere mennesker enn før, og museene ble et viktig sted for kunnskap og informasjon. Og det var da viktig at det var en riktig vitenskapelig forståelse av verden som ble presentert.⁴⁹

”Kulturens og kunstens udskillelse fra naturen var et møjsommeligt arbejde, der krævede, at begreber måtte ændre betydning, gamle kategorier forsvinde og store genstandsgrupper sorteres, kasseres og sælges fra” (Camilla Mordhorst, 2005)⁵⁰

Setter man den økonomisk-botaniske samlingen opp mot herbariet på museet, kan man forstå metaforen de bruker når de kaller den et kuriositetskabinett. Mens herbariet er systematisert og organisert etter internasjonale standarder og har en målrettet innsamlingsplan, er den økonomisk-botaniske samlingen en samling med forskjellige gjenstander som har hopet seg opp gjennom tiden museet har eksistert. Samtidig er det en samling som er klassifisert etter latinske plantenavn. I selve registreringen er heller ikke den kulturhistoriske tilknytningen som de ansatte har gitt gjenstandene notert, det som kunne være grunnen til at de bruker metaforen kuriositetskabinett. Organiseringsprinsippet og innsamlingsstrategien i samlingen har ikke blitt utført på samme måte som da man innsamlet gjenstander til et kuriositetskabinett. Ved å omtale samlingen som et kuriositetskabinett viser det samtidig til de ansattes forståelse av

---

⁴⁷ Mordhorst, Camilla. ”Hybridernes fald. Udspaltningen af kulturhistorie fra naturhistorien”. side 50-52

⁴⁸ Ibid

⁴⁹ Orestad Sørgaard, Kristine. ”Kunsten å revitalisere gjenstanden som fascinasjonsobjekt” i *Nordisk Museologi*, 2005. S. 29-31

⁵⁰ Mordhorst, Camilla. ”Hybridernes fald. Udspaltningen af kulturhistorie fra naturhistorien” i *Ny Dansk Museologi*. Aarhus, University Press, 2005 side. 45

samlingen. Det er en samling som har samlet seg opp over tid med spennende og rare gjenstander fra rundt om i verden.

Teori

For å undersøke hvordan de ansatt ved Naturhistorisk museum i Oslo bruker samlingen ”økonomisk botanikk”, og hvordan faget deres kan påvirke bruken av samlingen vil jeg undersøke de ytre rammene for hvordan museer skal jobbe. Samtidig vil jeg analysere de helt personlige forholdene til gjenstandene som også påvirker hvordan samlingen brukes av de ansatte på museet.

For å gjøre dette starter jeg med å beskrive de politisk rammene for museer. Dette vil jeg definere som de museologiske rammer, hvor jeg vil analysere samlingen ut fra de fire museums f'ene. Videre vil jeg undersøke enkeltpersoners forhold til samlingen og gjenstandene, hvor jeg bruker fenomenologi for å studere både de ansatte og mitt eget forhold til gjenstandene. Her vil jeg bruke teoretikere som Husserl, Heidegger, Merleau-Ponty, Pearce og Krogh.

Jeg vil finne ut om klassifiseringen av en gjenstand kan påvirke hvordan den brukes. Gjenspeiler klassifiseringen av samlingen hvordan museet forstår samlingen? Jeg vil se på gjenstandsklassifikasjon som teori for å analysere samlingens klassifisering hvor jeg tar utgangspunkt i Eilean Hooper-Greenhill sin bok fra 1992 *Museums and the Shaping of Knowledge*.

Hvordan kan noen gjenstander på et naturhistorisk museum få en kulturhistorisk betydning? Jeg vil bruke Samuel J. M. M. Alberti sin teori rundt gjenstandsbiografi på naturhistoriske museer for å undersøke hvordan man kan analysere bruken av gjenstandene, og om det kan påvirker fortellingen gjenstandene forteller.

Fire museums f'ene på Naturhistorisk museum

I St.meld. nr. 49 (2008-2009) *Framtidas museum* står det: ”I et kulturpolitisk perspektiv er det viktig å skape rammevilkår som stimulerer museene til faglig solid innsats i utøvelsen av deres samfunnsrolle.” (St.meld. nr. 49 (2008-2009)) For å sette disse rammevilkårene for museene, har de delt inn museets fokusområder inn i 4 F'er: forvaltning, forskning, formidling og fornying.⁵¹

---

⁵¹ Kulturdepartementet. ”Framtidas museum – Forvaltning, forskning, formidling, fornying.” St.meld. nr. 49 (2008-2009). Sett 14/03-2018 (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-49-2008-2009-/id573654/sec1>)

Selv om f ene kan brukes til å forstå museets arbeidsoppgave i sin helhet, er det også mulig å se på de enkelte leddene på et museum med utgangspunkt i hvordan f ene påvirker enkelte områder på et museum, som for eksempel en samling. Jeg vil studere den økonomisk-botaniske samlingen ut fra de fire museums f ene.

Formidling

Både Inger, Charlotte og Kristina forteller at de har brukt eller bruker samlingen i formidlingssammenhenger. De har brukt ulike deler av samlingen, som har gjort at de har forskjellig oversikt over hva samlingen inneholder og hvor det de bruker er plassert. Inger nevnte i intervjuet at da hun registrerte samlingen var de mest spektakulære gjenstandene plassert i 1.etasje. I dag er det gjenstandene de bruker ofte som står i 1.etasje. Ved å plassere dem her blir de lettere tilgjengelig.

I formidlingen brukes samlingen til undervisning, i utstillinger og i omvisninger med ulike grupper hvor de ser samlingen i sin helhet. Det er en samling som informantene omtaler som helt essensiell for å kunne drive med formidling på museet.

Fornyng

Gjennom de årene samlingen med økonomisk-botaniske gjenstander har stått oppbevart i gangene på Lids hus har det vært en gradvis tilvekst. Det har ikke vært noen tydelige retningslinjer for registrering av nye gjenstander. Etter registreringen på 1970-tallet er det flere gjenstander som har blitt plassert i skapene sammen med samlingen som ikke har fått registreringsnummer eller blitt notert i registreringsboken. Samlingen omtales for økonomisk botanikk på museet, men det er flere gjenstander i samlingen som ikke går inn under den økonomisk-botaniske definisjonen. Likevel er de en del av samlingen, som for eksempel fr samlingen. Det er også en del gjenstander som er samlet inn med utgangspunkt i enkeltpersoners egne interesser, men som ikke passer inn i en tydelig samling. Innsamling ut fra særinteresser er en tendens som har vært tydelig gjennom hele utviklingen av samlingen, helt fra Sch ubelers interesse for hagebruk på 1850-tallet. Dette er også noe Inger nevner i intervjuet, når hun sier at det var en samling som hadde hopet seg opp på 1970-tallet. I flere sammenhenger faller disse gjenstandene inn under den økonomisk-botaniske samlingen.. Dette viser også til mangel på tydelige retningslinjer for hvordan innsamling av gjenstander til denne samlingen skal utføres. En ustrukturert innsamlingsplan og visjon for fornyng påvirker samlingsutvikling.

Da vi jobbet med å registrere nye gjenstander, startet vi på nummer 2000, som et tydelig merke på at dette var en ny registrering. Det fantes ikke en tydelig strategi for registrering av nye gjenstander, og den ble gjennomført litt på samme måte som første registrering. Vi startet i et hjørne og jobbet oss gjennom gjenstandsmengden. Jeg registrerte blant annet flere kongler som en tidligere professor ansatt på museet hadde samlet inn. At gjenstandene tilhørte en tidligere professor som var ansatt ved museet er kanskje også en måte å drive fornying av samlingen på.

En annen form for fornying er gaver museet får. De ansatte kan ikke motta gaver som privatpersoner på museet, og derfor blir ofte gaver en del av samlingen.

Charlotte forteller i intervjuet at de har snakket om å registrere de ansattes egne gjenstander som en del av den økonomisk-botaniske samlingen, men først vil de å ha et overblikk over hva som er i samlingen nå. Dette er gjenstander som de har samlet inn over tid, på ulike reiser, og har liggende på kontorene. Det står i ICOMS museumsetiske regelverk fra 2011 at ansatte på et museum ikke kan samle på det samme som museet samler på.⁵² Men Charlotte selv samler inn gjenstander som brukes i en formidlingssammenheng hvor det er et behov for å ødelegge gjenstanden for å drive formidling. Men et herbarium har hun ikke lov å eie privat, da det er herbariet på museet hun har ansvar for.

På grunn av den nye registreringen av samlingen er det nå mulig å se hva som trengs å fornyes. Flere av gjenstandene i samlingen har en naturvitenskapelig og naturhistorisk betydning, hvor det er hva gjenstanden illustrerer som er det viktige. I slike sammenhenger er det viktig at gjenstanden er presentabel og i god stand. Derfor kan museet kjøpe inn nye gjenstander til den økonomisk-botaniske samlingen, hvis gjenstander skulle bli ødelagt.

Forvaltning

Etter den nye registreringen av samlingen har det blitt enklere for de ansatte å få en oversikt over hvordan de videre kan jobbe målrettet med samlingen. Nå vet de hva som mangler av gjenstander og hvilken tilstand gjenstandene er i.

Når det kommer til forvaltning av den økonomisk-botaniske samlingen vil det være et todelt syn på gjenstandene. Gjenstander som brukes til undervisning skal være presentable og

---

⁵² Kulturdepartementet. "Framtidas museum – Forvaltning, forskning, formidling, fornying." St.meld. nr. 49 (2008-2009). Sett 14/03-2018

illustrative. Hvis det er en gjenstand som er lett å få tak i, trenger ikke museet å jobbe med konservering av gjenstanden. I slike tilfeller kan de gå til anskaffelse av en ny lik gjenstand. Andre gjenstander i den økonomisk-botaniske samlingen har fått verdi av de ansatte utover det å være illustrativ for undervisning. Det kan være gjenstander som har en tilknytning til ulike mennesker som har arbeidet på museet, eller at planten i dag er på rødlista. Det er disse gjenstandene som museet må jobbe med forvaltningen av. Her må museet prioritere konservering og vedlikehold av gjenstanden.

I dag er det ingen som jobber med konservering av gjenstander i den økonomisk-botaniske samlingen. Charlotte nevner i intervjuet at konservering av gjenstander ville ført til en økonomisk prioritering, hvor de ville fått mindre penger til å arbeide med herbariet. Innenfor fornying og forvaltning har det vært nødvendig med en ny registrering av samlingen for å kunne jobbe videre med disse punktene.

Forskning

Både gjennom registreringsjobben og intervjuene har jeg inntrykk av at det er lite fokus på forskning rundt gjenstandene i den økonomisk-botaniske samlingen. Det er hovedsakelig herbariet de bruker til forskning på museet. Noen gjenstander i samlingen kan ha blitt samlet inn med utgangspunkt i forskning, men i senere tid blitt mest brukt til formidling, undervisning og utstilling. For eksempel er det flere gjenstander som har blitt samlet inn gjennom ekspedisjoner rundt i verden. Schübelers samling med hagebruksplanter var et resultat av hans forskning på nyttevekster og hagebruk i den botaniske hagen.

Denne oppgaven er også et bidrag på å forske på samlingen på museet. På Naturhistorisk museum forsker man oftest på gjenstandene med utgangspunkt i det naturvitenskapelig og naturhistoriske, mens denne oppgaven blir en tverrfaglig tilnærming til samlingen.

Ulik interesse for samlingen

Selv om det er satt kriterier for hvordan museer skal jobbe med samlingene sine, er det også andre faktorer som kan påvirke hvordan samlingene brukes. Jeg vil her undersøke de subjektive tolkningene som også er med å skape føringer for hvordan den økonomisk-botaniske samlingen brukes av de ansatte.

Susan M. Pearce skriver i *Museums, Objects and Collections* fra 1993 at det er mulig å studere gjenstandens historie, men også hvordan gjenstanden lager historie. For å vise hvordan, trekker hun linjer til fenomenologisk tenkning, hvor prosessen er viktig for å skape

et forhold mellom objekt og subjekt. Mennesker kommuniserer ikke bare med hverandre, men også med og gjennom gjenstander. Pearce skriver om Georg Wilhelm Friedrich Hegels (1770-1831) teori om objektivisering som en kontinuerlig prosess som skaper et forhold mellom objekt og subjekt. Hegel definerer objektivisering som hele verden utenfor subjektet.⁵³

Gjenstander i den økonomisk-botaniske samlingen kan fortelle mye om Naturhistorisk museum sin historie. Hvilke gjenstander som får en kulturhistorisk verdi i samlingen blir avgjort av de ansatte som bruker samlingen, som daddelpalmen til Christen Smith som museet måtte bygge om palmehuset for at palmen skulle vokse. Da den døde ble stammen registrert som en del av den økonomisk-botaniske samlingen. Ved å definere gjenstandene ut fra hva gjenstandene forteller om museets historie, er de med på å definere gjenstandenes prioritering og mening i samlingen. Som Hegel skriver er disse kontinuerlige prosessene mellom objekt og subjekt avgjørende for hvordan mennesker skaper en forståelse og et forhold til gjenstander.

Martin Heidegger (1889-1976) mener at interessen for en gjenstand er basert på bruken av gjenstanden. Han tenker at mennesket er i verden som et subjekt som gjennom handlinger gir verden betydning. Ved å kun betrakte gjenstandene gjennom synssansen vil man ikke tillate at andre faktorer kan være avgjørende for fenomenet og forståelsen av den. Heidegger er opptatt av at meningen skapes gjennom menneskets handlinger i, og *samhandling*er med, verden.⁵⁴

De ansattes forhold til samlingen med økonomisk botanikk foregår gjennom en kontinuerlig prosess hvor de møter samlingen hver dag og tar daglige avgjørelser for hvordan de bruker den. Noen ansatte ser kun på samlingen. De går forbi den på vei til kontorene, men de åpner aldri skapdørene. Andre har mer interesse for gjenstandene i samlingen. Både Inger, Charlotte og Kristina mener at den økonomisk-botaniske hovedsakelig brukes til undervisning, formidling og utstilling. Alle tre er også enige i at noen av gjenstandene i tillegg kan ha en kulturhistorisk betydning. Forholdet de ansatte har til samlingen dannes gjennom bruken av samlingen, og tolkes ut fra personlige erfaringer. Det er deres subjektive tolkning av hva som er viktig utover det naturhistoriske som de tar med i formidlingen av gjenstandene. Slik

---

⁵³ Pearce, Susan M., *Museums, objects and collections: a cultural study*. Washington, DC, Smithsonian Institution Press, 1993. side 211

⁵⁴ Krogh, Erling. *Landskapets fenomenologi*. Norge, Oslo, Norges Landbrukshøgskole, Doktor Scientarium Teses, 1995. Side 31

dannes også et skille mellom gjenstandene i samlingen. De ansatte bestemmer hvilke gjenstander som er interessant for kulturhistorien, og hvilke gjenstander som kun er interessante som naturhistoriske gjenstander.

De har alle ulike interesser for samlingen, og dette former forståelsen og bruken av samlingen. For eksempel da Inger Nordal jobbet med å registrere samlingen på 1970-tallet var det med utgangspunkt i hvordan hun tenkte samlingen skulle brukes av andre på museet. Det var gjennom en interesse for bruken av samlingen at hun skapte en forståelse for hvordan hun skulle håndtere den. Hun forteller at hun kastet appelsinskallene fordi de ikke var interessante for undervisning og formidling. Denne prioriteringen av hva som er viktig eller ikke i en samling viser til hennes forståelse for hva som var naturhistorisk interessant.

Kroppens tolkning av samlingen

Maurice Merleau-Ponty (1908-1961) sier at subjektet ligger i selve kroppen. Han er opptatt av sammenhengen mellom det kroppslige subjekt og verden, det som finnes gjennom sansemessige erfaringer.⁵⁵ Det er gjennom kroppen man tolker omverden ved bruk av sansene. Den økonomisk-botaniske samlingen er en samling som opptar mye fysisk plass på museet. Den sentrale plasseringen på museet kan gi en sanselig opplevelse av samlingen og være avgjørende for hvordan de som ser samlingen tolker den.

Merleau-Ponty skriver at erfaringene får betydning basert på tidligere erfaringer i møte med verden, og slik skaper man en erfaringshorisont. Dette er med utgangspunkt i en verden som både er historisk, kulturell og sosial.⁵⁶ Med utgangspunkt i at sansene påvirker tolkningen, vil tolkningen alltid bli gjort ut fra hvert enkeltmenneskes perspektiv. Alt man vet om verden, til og med vitenskapen, vet man kun fra ens eget perspektiv eller fra ens erfaring av verden. Hele universet av vitenskap er konstruert med utgangspunkt i den levde verden. Hvordan vi tolker og forstår verden skapes i en prosess av ulike fenomener. Det er et fokus på hvordan prosessen i møte med fenomener er med på å danne ens tolkning av verden. Man gjenoppdager verden som en sum av ting eller prosesser satt sammen gjennom relasjoner i en selv. Den fenomenologiske verden består av det subjektive og det intersubjektive som ser på

---

⁵⁵ Krogh, Erling. "Landskapets fenomenologi". side 31

⁵⁶ Ibid

ens tidligere erfaringer inn i nåværende erfaringer eller av andres erfaringer til å bli en del av ens erfaringer.⁵⁷

Tenker man at tolkningene blir gjort ut fra enkeltmenneskets perspektiv vil min personlige tolkning av samlingen ha like stor betydning som de ansatte på museets tolkning. Gjenstandene i den økonomisk-botaniske samlingen er gjenstander som tidligere var levende planter i naturen. Jeg ser at botanikerne ved museet har en helt annen forståelse for gjenstandenes opprinnelige kontekst enn det jeg har. De har kanskje vært på reiser og studert og sett slike planter levende i naturen. Jeg kommer inn uten denne forståelsen for hvordan plantene oppleves i naturen. Jeg ser samlingen som en museumssamling adskilt fra naturen. Jeg ser en dobbel kokosnøtt, så ser jeg en museumsgjenstand, mens botanikeren kanskje ser en levende plante.

Merleau-Ponty fokuserer på hvordan kroppen og omgivelsene påvirker hverandre, hvordan man ser, lukter, hører, smaker og føler i møte med omgivelsene sine. Erfaringer som mennesker gjør gjennom kroppen blir relatert til tidligere opplevelser. Men erfaringene kan også dannes fra en her-og-nå-opplevelsen, hvor det sanselige påvirker tolkningen av omgivelsene.⁵⁸ Han mener at menneskekroppen ikke er et objekt, og at kroppen ikke forholder seg til omgivelsene på en objektiv måte. Det vil si at alt er subjektivt ut fra ens egne kroppslige erfaringer, og derfor kan opplevelsen ikke være entydig eller målbar. Hvordan menneskekroppen forholder seg til verden er ikke mekanisk eller intellektuell, men eksistensielt. Med fokus på kroppen som utgangspunkt for å tolke verden, bruker vi en gjensidig tolkning ved bruk av de indre relasjoner og den ytre verden. Heidegger brukte begrepet ”å være i verden”, og Merleau-Ponty utvider begrepet og sier ”å være til verden”.⁵⁹

En museologs møte med de botaniske samlingene

Selv om den økonomisk-botaniske samlingen er gjenstander som befinner seg i en ”fryst” tilstand på museet er observatøren i forandring. De som ser gjenstanden vil oppfatte samlingen forskjellig, ut fra tid og ut fra hvem man er. Mitt møte med samlingen og min

---

⁵⁷ Merleau-Ponty, Maurice. *Phenomenology of Perception*. Oversatt av Colin Smith. London og New York: Routledge, 1962. Sett 04/05-2018. (<http://alfa-omnia.com/resources/Phenomenology+of+Perception.pdf>)

⁵⁸ Krogh, Erling. ”Fra landskap til landskaping – Innledning til doktoravhandling om landskapets fenomenologi” i *Landskapets fenomenologi*. Norge, Oslo, Norges Landbrukshøgskole, Doktor Scientarium Teses, 1995. side 4

⁵⁹ Østerberg, Dag. ”Innledning” i *Kroppens fenomenologi* av Merleau-Ponty, Maurice. Oversatt av Bjørn Nake. Oslo, Pax forlag, 1994. side V-XII. Sett 30/04-2018 (<https://www.nb.no/items/c17bf979d27579d250476bd8705def91?page=7&searchText=kroppens%20fenomenologi>) side V-XII

forståelse for gjenstandene ble skapt gjennom en prosess hvor jeg daglig gjennom registreringsarbeidet forholdt meg til gjenstandene. Jeg tok på alle gjenstandene og jeg løftet dem ut av skapene. Hvordan flere gjenstander sto plassert sammen på noen hyller, mens på andre hyller sto det kun en gjenstand alene, påvirker mitt forhold til gjenstandene. Deres organisering og plassering hvor flere gjenstander var gruppert sammen, gjorde at jeg tenkte de kanskje var i familie. Noen var tunge, mens andre var utrolig lette. Uansett mengde og størrelse skulle alle studeres og registreres. Ingenting skulle graderes, alt hadde samme verdi. Hvordan det luktet forskjellig i skapene, og hvordan noen gjenstander hadde mer støv på seg enn andre påvirket også min oppfatning av gjenstandens fortelling. De reneste gjenstandene tenkte jeg kanskje var mye i bruk, mens de mest nedstøvede, tenkte jeg hadde stått slik siden Inger registrerte dem på 1970-tallet. De gjenstandene jeg kjente til som planter i naturen, fikk jeg en helt annen opplevelse av i denne nye konteksten. Jeg fikk et inntrykk av at gjenstandene var viktige, at det var den spesifikke konglen som var interessant fordi den var valgt ut til å bli en del av en museumssamling. Når jeg gikk gjennom den botaniske hagen på vei til jobb kunne jeg se en lik kongle, men hengende på et tre fikk jeg ikke det samme forholdet til den levende konglen.

De ansatte bruker gjenstandene i undervisningen. Man lærer bedre hvis man får se den fysiske gjenstanden foran seg. Derfor mener Charlotte at det er viktig at museet har samlingen med økonomisk-botaniske gjenstander, slik at det er mulig å bruke gjenstandene i formidling og undervisning. Som for eksempel kan de vise plantens størrelse, eller demonstrere lyder de lager hvis de dunker eller rister på gjenstanden.⁶⁰ Dette er kunnskap som blir enklere å tolke ut fra den sanselige opplevelsen av gjenstanden, som ikke er like lett å vise med et bilde. Her er det det kroppslige møtet med gjenstanden som er med på å danne en forståelse og tolkning av de botaniske gjenstandene. Hun er også opptatt av å kunne formidle ved bruk av sansene, som vist med hvordan ekte kanel lukter annerledes enn den kanelen folk flest er kjent med.

Det er også fokus på det sanselige ved å vise frem gjenstandene i sin helhet i 4.etasje. Å se gjenstander samlet der de står lagret i gangene hvor de ansatte har kontorer, gir en annen opplevelse av samlingen, enn hvis man kun får se utvalgte gjenstander i undervisning eller i utstillinger. Det er også en annen måte å oppleve botaniske gjenstander enn å se dem i botaniske hage eller i en utstilling. Her er de plassert tett i tett i gangen, hvor man må gå opp

---

⁶⁰ Sletten Bjorå, Charlotte. Pers.komm. Oslo, 22/02-2018

flere trapper for å se dem. Når det er så mange gjenstander sammen kan det være en overveldende opplevelse for de som besøker dem.

Flere sider av samme gjenstand

Eilean Hooper-Greenhill skriver i boken *Museums and the Shaping of Knowledge* fra 1992 om hvordan museer har utviklet seg over de siste 600 årene. Fra kuriositetskabinett, til de første offentlige museene og frem til i dag. For å studere dette bruker hun blant annet Michel Foucaults bok *Tingenes orden*⁶¹. Det hun fokuserer på er hvordan kunnskapen og informasjonen på museer har endret seg, og hvordan dette gjenspeiles i museets forhold til gjenstandene i samlingen. Hvordan det gjenspeiles i de ansattes holdninger til gjenstandene kan man studere i ved å se på hvordan klassifisering av gjenstander har endret seg over tid. Og klassifisering av gjenstander kan påvirke hvordan museer bruker samlinger. En museumssamling kan være den samme over tid, men hvordan museet forholder seg til den har utviklet seg gjennom tiden. Publikum blir presentert for museets forståelse for gjenstandene gjennom utstillinger, men også i andre formidlingssammenhenger hvor museet møter publikum.⁶²

Det har over lengre tid vært en tendens til å gi gjenstander en bred definisjon i klassifiseringen. For å illustrere teorien om hvordan gjenstandsklassifisering har utviklet seg bruker Hooper-Greenhill et eksempel med en stol. En stol kan klassifiseres i en samling som ”møbel”, en ganske bred definisjon på hva slags gjenstand det er. Å klassifisere en stol som et møbel forteller ikke hvilket møbel det er. Det forteller heller ikke noe om når stolen er laget, hvilket materiale den består av eller annen informasjon som kunne være relevant for å gi en nærmere beskrivelse av gjenstanden. I dag ønsker museer å legge til mer informasjon når de jobber med klassifisering av gjenstander, fordi det finnes ikke bare en måte å klassifisere en gjenstand på. Menneskelige relasjoner til gjenstander blir mer og mer interessant for museene, og dette endrer hvordan gjenstandene blir klassifisert i samlingen. Det kan være interessant å se på stolens forhold til menneskene som har brukt stolen før den havnet på museet. For eksempel kan stolen være en kjøkkenstol som er det første møbelet en familie

---

⁶¹ Foucault, Michel. *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*. England, Tavistock Publications, 1970

⁶² Hooper-Greenhill, Eilean. *Museums and the Shaping of Knowledge*. London: Routledge, 1992. side 1-14

kjøpte til sitt nye hus. Ved å legge til flere kategorier i klassifiseringen vil en gjenstand få en bredere betydning og definisjon.⁶³

Den økonomisk-botaniske samlingen er klassifisert etter latinske plantenavn. Men samlingen er ikke organisert etter latinske plantenavn, og følger ikke det samme systemet som karplanteherbariet som er klassifisert og organisert etter *Angiosperm Phylogeny group*. Gjenstandene i samlingen er hovedsakelig definert som planter ut fra klassifikasjonen. Klassifikasjonen har blitt gjort av en biolog for biologer. Da samlingen ble klassifisert første gang var det med utgangspunkt for bruk til formidling og undervisning. Det står notert i den første klassifiseringen fra 1970-tallet hvilken del av planten det er. Men samlingen er ikke organisert etter ulike grupper gjenstandene kunne passet i innen økonomisk botanikk. Det kunne for eksemplet vært klær, mat, medisin også videre. Men så er det flere gjenstander som ikke passer inn i begrepet økonomisk-botanikk som også er en del av samlingen. For eksempel frøsamlingen.

Skulle man sett på ulike måter å klassifisere den økonomisk-botaniske samlingen med utgangspunkt i relasjoner til mennesker, kunne man sett på gjenstander samlet inn av Frederik Schübeler. På midten av 1800-tallet samlet han inn gjenstander fra den botaniske hagen. Gjenstandene som er samlet inn av ham kan ha blitt samlet inn på bakgrunn av hans interesse for hagebruk, og hans forhold til hvordan man arbeidet med levende gjenstander i den botaniske hagen. Gjenstandene kan fortelle noe om hvordan Schübeler arbeidet på museet, og gjenstandene knyttes til hans liv og historie. Gjenstander som før kun var naturhistorisk interessante, kan i dag også være spennende å studere med utgangspunkt i hva de forteller om museets historie. I selve klassifiseringen av gjenstandene Schübeler samlet, står det ikke så mye om hvorfor han samlet dem inn. Det eneste som står er latinske plantenavn, plantedel, Dalla Torre og ofte er det også notert at det er Schübeler som samlet den inn, når og hvor. Fortellingene om hvorfor han samlet dem inn, hvordan han jobbet og hva bakgrunnen for innsamlingen av gjenstandene var er derimot ikke notert i registreringen. I dag er ikke hagebruk lengre er en sentral rolle i den botaniske hagen, og da vil også forholdet til gjenstandene samlet inn på bakgrunn av Schübelers forskningsområder endres.

Menneskelige relasjoner knyttet til den økonomisk botaniske samlingen er ikke tydelig i selve klassifiseringen av gjenstanden, men kommer frem når de ansatte snakker om gjenstanden i

---

⁶³ Hooper-Greenhill, Eilean. *Museums and the Shaping of Knowledge*. Side 205-206

samlingen. Det er kun når de forteller om hvorfor noen gjenstander er kulturhistoriske i tillegg til naturhistoriske at denne siden av gjenstanden kommer frem. De ansatte kunne valgt å ikke legge til fortellingene rundt gjenstandene som knytter dem til ulike personer, som Christen Smith og Frederik Schübeler. Men for de ansatte som bruker samlingen mye har det også en betydning hvilken kulturhistorisk betydning gjenstanden har, og derfor er det viktig å fortelle det videre.

Hooper-Greenhill skriver at tidligere var det kun kuratorene som var eksperter på gjenstandene, og det var de som hadde den viktigste rollen i produksjon av utstillinger. For å lage en utstilling tok de utgangspunkt i hva som fantes i samlingen. Og ut fra samlingens innhold kuraterte de utstillinger. Før var kunnskap om gjenstandene det viktigste for å lage utstillinger, nå er kunnskap om publikum også viktig for utviklingen av utstillinger.⁶⁴

“The act of knowing is shaped through a mix of experience, activity and pleasure, in an environment where both the ‘learning’ subject and the ‘teaching’ subject have equal divisions power. Subject positions are more closely related than in the past; former divisions are now bridged in a number of different ways.” (Eilean Hooper-Greenhill, 1992,)⁶⁵

Den økonomisk-botaniske samlingen brukes til undervisning og da er det biologisk interessante gjenstanden forteller og illustrerer som er viktigst. Fordi samlingen blir så mye brukt til undervisning i botanikk er det viktig at klassifiseringen forteller om gjenstandens naturvitenskapelige relasjoner. Med utgangspunkt i denne bruken vil det ikke være nyttig å organisere samlingen etter årstall eller innsamlere. Men det er også mulig å legge til flere kategorier innenfor klassifiseringen, som viser til andre relasjoner til samlingen.

Museumsbesøkende som får se hele samlingen samlet slik den er plassert i gangene, viser ofte interesse for forskjellige deler av samlingen. Slik blir det mulig for de besøkende å legge sine egne erfaringer inn i gjenstandene. De kan velge å se på det de synes er interessant. I dette tilfellet trenger det ikke å være den konkrete gjenstandene i samlingen, men hva gjenstanden symboliserer eller illustrerer. Det kan både være naturhistorisk og kulturhistorisk.

---

⁶⁴ Ibid, side 210

⁶⁵ Ibid, side 214

Hooper-Greenhill mener at hvis museer vil være aktuelle over tid er det viktig at de jobber med å tilpasse og endre seg i takt med samtiden. Når museene endrer hvordan de jobber med klassifisering av samlinger, vil det også påvirke hvordan samlingen blir brukt på museet. Ideen om sannhet eller kunnskap i samlingene kan sees som en prosess som alltid er tilstede, og dette former hvordan en samling organiseres og brukes.⁶⁶ Ved å klassifisere gjenstander på nye måter kan gjenstander passe innenfor ulike samlinger, men fortsatt være den samme gjenstanden. Det er mange kategorier å tillegge en gjenstand, og dette endrer seg i forhold til hvordan samlinger skal brukes. Konteksten gjenstanden plasseres i kan også endre klassifikasjonen.⁶⁷

Når det er økt fokus på å klassifisere gjenstander ut fra personlige forhold kan det også være interessant å studere selve gjenstandens historie. Og hva gjenstandens historie kan fortelle om museets historie. Selv om det ikke alltid kommer like tydelig fram i klassifiseringen av den økonomisk-botaniske samlingen, er det historier knyttet til gjenstandene som blir fortalt gjennom muntlig formidling.

Gjenstanders liv

Sosialantropologen Arjun Appadurai skrev i 1986 boken *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*, hvor også Igor Kopytoff har en artikkel.⁶⁸ Her skriver de om gjenstandsbiografi, og teoriene baserer seg på hvordan man kan studere en gjenstands biografi på samme måte som vi kan skrive biografien til mennesker. Det er med utgangspunkt i deres teorier at Samuel J. M. M. Alberti skriver i "Object and the Museum", publisert i *ISIS, A Journal of the History of Science Society* volume 96, nummer 4, desember 2005 om gjenstanders biografi på naturhistoriske museer. Det gjør han i sin artikkelen "Object and the Museum" fra 2005. Når han studerer gjenstandens biografi bruker Alberti metaforer som "liv" og "karriere" for å beskrive hvordan man studerer museumsgjenstanders fortellinger. Det interessante med å studere en gjenstands "liv" er å se hvordan den mest alminnelige gjenstanden også kan fortelle interessante historier. Mange gjenstander på museer har hatt en interessant historie før de ble en del av en museumssamling. Ved å studere biografien til en gjenstand kan man også studere forholdet som skapes mellom gjenstanden og mennesker. Man kan også se hvordan en gjenstand skaper et forhold i møte med andre gjenstander.

---

⁶⁶ Ibid, side 191-192

⁶⁷ Ibid, side 204

⁶⁸ Appadurai, Arjun. *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. UK: University Press, Cambridge, 1986

Alberti organiserer museumsgjenstandene i tre faser.⁶⁹

- Første skiftet er fra opprinnelig kontekst til å bli plassert som gjenstand i en museumssamling.
- Punkt to er hvordan gjenstanden brukes når den blir en del av en museumssamling, både hvordan den klassifiseres, analyseres og utstilles.
- Den siste er gjenstandens rolle i møte med den besøkende på museet, og forholdet mellom gjenstanden og den som ser den. Her brukes museumsgjenstand som et vidt begrep og det er et fleksibelt begrep.⁷⁰

Albertis tre faser i museumsgjenstandenes biografi er godt egnet til å se hvordan gjenstandenes fortelling er i endring også i den økonomisk-botaniske samlingen. Når de levende plantene blir en del av museets samling, endres gjenstandens kontekst. I naturen er de levende planter. Som museumsgjenstand vil ikke plantens syklus fortsette. Frøene vil ikke gro til å bli nye planter. Konserveringen gjør at planter som normalt vil gått i forråtnelse, fortsetter å eksistere. Som museumsgjenstander blir de værende slik de var da de ble samlet inn.

Punkt to i en museumsgjenstands fase på museet er hvordan gjenstandene blir brukt på museet, og i hvilke sammenhenger gjenstanden blir interessant for museet. Den økonomisk-botaniske samlingen består av levende planter som på museet har blitt gjort om til en fryst tilstand. Men på museet vil den "fryste" gjenstanden leve videre som museumsgjenstand. Hvordan museet bruker gjenstandene er med på å utvikle gjenstandens biografi. Her vil planten gå inn i en ny syklus hvor den bidrar til å gi forståelse til de som betrakter gjenstanden, både til forskning og til undervisning. I den nye konteksten som museumsgjenstand vil den bli påvirket av de som bruker, ser og analyserer den. Dette påvirker forståelsen, forholdet og verdien gjenstanden får på museet. Dette går videre inn i den tredje fasen for museumsgjenstander; hvordan møtet med publikum påvirker gjenstanden. Samlingen står lett tilgjengelig plassert i gangene på Lids hus. Når biologene på museet tar med seg ulike grupper på omvisning i Lids hus, og viser dem samlingen i sin helhet påvirker

---

⁶⁹ Alberti, Samuel J. M. M. "Objects and the Museum" i *Isis, A Journal of the History of Science Society*. 96, nr.4 (desember 2005), side 559-571. Sett 12/03-2018 (<https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/498593>)

⁷⁰ Alberti, Samuel J. M. M. "Objects and the Museum" sett 12/03-2018

det publikums oppfatning av gjenstanden. Når museumsgjenstandene blir brukt til undervisning vil de som studere gjenstanden bli presentert for den som en illustrerende gjenstand for hva gjenstanden en gang har vært og dens tidligere biologiske identitet. Slik tolker de gjenstanden på grunn av den gitte settingen som undervisning i botanikk, mens forholdet til gjenstanden som en museumsgjenstand vil være irrelevant for undervisning.

Ofte har en gjenstand allerede vært gjennom flere kontekster og fått ulik mening gjennom livet før den havnet på museet. Alberti skriver at det er viktig at gjenstandens status og den meningen ikke blir frosset. Gjenstandens definisjon på museet skal kunne endres over tid. Når gjenstanden blir samlet inn får gjenstanden en stabil mening eller verdi som innsamleren har gitt gjenstanden som utgangspunkt for innsamling. Tilværelsene som museumsgjenstand er bare en av flere sammenhenger gjenstanden kan ha vært i. Det kan være mange grunner til at en gjenstand blir innsamlet og gjort til museumsgjenstand. Noen ganger er gjenstanden ikke samlet inn med utgangspunkt i en spesifikk samling. Det kan være innsamlerens egeninteresse som har vært grunnlaget for innsamling. Det samme gjelder for gaver museet får, da må de ansatte jobbe med hvordan en gjenstand kan bli en del av en samling på museet.⁷¹

Selv om de økonomisk botaniske gjenstandene har vært levende planter før de havnet på museet, kan det fortsatt være mulig å se på gjenstandens biografi både før livet på museet og som en museumsgjenstand. Flere av gjenstandene har vært gjennom en lengre naturvitenskapelig prosess på museet, hvor de har hatt en sentral plassering selv om museets arbeidsoppgaver har endret seg. Når biologene endrer fokus på hva de skal forske på, vil også statusen til gjenstandene endres. Hvordan man tenkte om planter før, og hva man vet i dag kan også gjenspeiles i gjenstandens historie. Derfor er det mye vitenskapshistorie i en naturhistorisk samling. Noen gjenstander var kanskje samlet inn til forskning, men har blitt en del av den økonomisk-botaniske samlingen fordi gjenstanden ikke passet inn i andre samlinger på museet. Mens andre gjenstander i samlingen har blitt mer systematisk innsamlet for å inngå i den økonomisk-botaniske samlingen. Uansett hvorfor gjenstanden ble en del av samlingen, vil det fortsatt kunne fortelle noe om museets historie.

Alberti skriver at gjenstander på et museum kan bli påvirket av konteksten den plasseres i og hvilken relasjon den får til andre gjenstander som den blir plassert sammen med. Hvordan noen tolker gjenstanden påvirker også gjenstanden. Dette gjelder ikke bare forholdet mellom

---

⁷¹ Ibid

kurator, innsamler og forsker, men også publikum som ser samlingen. Slik oppstår det et forhold mellom observatøren og gjenstanden. Hvordan gjenstander tolkes og oppleves er i konstant forandring, selv om de har blitt en del av en samling. Når man endrer forholdet til hvordan man studerer og tolker ulike gjenstander får man også muligheten til å lage utstillinger med nye temaer og vinklinger.⁷²

Selv om museer kan ha et budskap og et ønske for hva de formidler i en utstilling, er det ikke alltid publikum tolker det slik museet har tenkt. Alle tolker utstillinger ut fra sin egen forutforståelse og kan ha forskjellige meninger om det som formidles. Derfor er museet avhengig av å vite hvem som besøker dem og hvem som ser gjenstandene, og hvordan de tolker dem. Vet museet det kan det bli enklere å lage nye utstillinger, hvor de møter de ulike publikumsgruppene.⁷³ Alberti beskriver forholdet som oppstår mellom publikum og gjenstanden slik:

”This relationship is historically and culturally contingent, but it is never one way. However didactic and interpreted an exhibition, responses were a combination of that which was elicited by the display and that which came from within the visitor things remembered and felt.” (Samuel J. M. M Alberti, 2005)⁷⁴

Det er et kontinuerlig forhold mellom gjenstandene og de som tolker gjenstandene. Som tidligere nevnt har både Charlotte og Kristina omvisninger hvor de viser den økonomisk-botaniske samlingen slik den er plassert i gangene på Lids hus, som en slags ”behind the scene”. Ved å ha hele samlingen lett tilgjengelig, får museet muligheten til å la publikum velge hva de ønsker å studere i samlingen. For museet kan dette gi mange ulike vinklinger og fortellinger rundt gjenstander i samlingen. Men det kan også være en ulempe, fordi det ikke er en tydelig baktanke og organisering av et budskap eller tema som skal formidles slik det ofte er i utstillinger.

Når gjenstandene blir brukt til undervisning, vil studentene som ser gjenstanden tolke den med utgangspunkt i hva det blir undervist i. Inger Nordal forteller at hun opplevde gjenstander fra samlingen i undervisningen da hun studerte. Gjennom å se gjenstandene i en slik sammenheng fikk hun en forståelse for hvordan samlingen senere skulle registreres.

---

⁷² Ibid

⁷³ Ibid

⁷⁴ Ibid

Gjenstandene skapte også en forståelse for botanikk når hun så dem i forelesningene. I undervisningssammenheng kan gjenstandene fra ulike samlinger bli tatt ut og satt sammen med gjenstander fra samme samling. På den måten endres kontekst og mening i hva gjenstanden formidler, og dette tolkes av den som formidler og av de som ser det. Da er både de ansatte på museet og de som ser gjenstandene med på å påvirke gjenstanders biografi.

Alberti skriver at gjenstander kan ha vært gjennom en lengre prosess før de ender opp på museet, for eksempel gjennom bytte og handel. Han bruker eksempler med dyr som tidligere har reist rundt med sirkus, hvor de har blitt sett i ulike sammenhenger av mange forskjellige mennesker. Eller de har vært i zoologiske hager, for så å bli gitt til naturhistoriske museer når dyrene døde. Det kan også gjelde botaniske gjenstander, som har blitt bruk til bytte og handel hvor de senere har blitt gitt til museet. Det har også blitt gjort innsamling med utgangspunkt i at gjenstanden har stor økonomisk eller vitenskapelig verdi. Naturhistoriske museer har ofte bygget opp et internasjonalt nettverk for å kunne samle inn gjenstander de trenger for å forske på og bruke til undervisning eller ha i utstillinger.⁷⁵

Hvordan gjenstanden har kommet til museet kan påvirke hvordan gjenstanden blir brukt, og hvilken betydning den får for museet. Dette gjør at en gjenstand som kan ha vært helt unik og sjelden for en innsamler, bare blir en i mengden når den blir en del av en samling. Når museer jobber med å kategorisere gjenstander blir alle behandlet på samme nivå uansett hvor unik eller spesiell enkelte gjenstander må være.⁷⁶

”Taxonomically dissimilar objects that might have shared an acquisition route were categorized, isolated from each other, and reordered. That process did not always strictly follow the rules of taxonomy set down at the time, however, and the history of classification can be enriched by contrasting text-based theory with practice enacted through material culture.” (Samuel J. M. M Alberti, 2005)⁷⁷

Gjenstandene i samlingen endrer mening og verdi over tid også i en samling. Å se på gjenstands biografi er en måte å se på hvordan kategorisering og organisering av samlinger er med på å påvirke både gjenstandens historie men også hvordan gjenstanden brukes over tid.⁷⁸

---

⁷⁵ Ibid

⁷⁶ Ibid

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Ibid

Alberti bruker Igor Kopytoffs eksempel hvor han forslår at det er mulig å spørre gjenstander de samme spørsmålene som vi bruker når man skriver en biografi om et menneske. Som eksempler på spørsmål bruker han: Hva er høydepunktet i karrieren og livet til tingen? Hvordan har statusen endret seg over tid, og hva har vært dens signifikante alder? Hva skiller denne gjenstanden fra andre lignende gjenstander? Hvordan har politiske og sosiale klima påvirket gjenstandens bane? Ved å studere biografien til en gjenstand studerer man også det forholdet de lager med mennesker og andre gjenstander.⁷⁹

En daddelpalmes biografi

Biografispørsmålene kan man også stille til gjenstandene i den økonomisk botaniske samlingen. Jeg vil her svare på Kopytoffs spørsmål med utgangspunkt i daddelpalmen til Christen Smith, som var den første professoren i botanikk på Naturhistorisk museum. Både Kristina og Charlotte nevnte i intervjuet hvordan de knytter et forhold til daddelpalmen gjennom dens tilkobling til Smith. Her går gjenstanden fra å være en levende plante både før museet og på museet, til å bli en gjenstand i samlingen med økonomisk-botaniske gjenstander.

Hva er høydepunktet i karrieren og livet til tingen? Daddelpalmens høydepunkt i dens karriere kan ha vært når den ble plantet i palmehuset på Tøyen. Eller kanskje høydepunktet i livet var da museet ble nødt til å senkegulvet og løfte taket for palmen. Dette er hendelser som forteller noe om hvor viktig palmen har vært for museet. Men det kan også være at høydepunktet var før den kom til museet. Eller at det var da palmen knakk, men at stammen fortsatt forble en del av samlingen.

Hvordan har statusen endret seg over tid, og hva har vært dens signifikante alder?

Daddelpalmen er et godt eksempel på hvordan en gjenstand kan endre status over tid, og hvordan gjenstandens liv utvikles også på et museum. Først blir den sendt til museet. I begynnelsen er det selve planten som er interessant, og kanskje ikke avsenderen. Når Christen Smith ikke kommer tilbake fra reisene sine, blir hans tilknytning til gjenstanden viktigere. Etterhvert blir daddelpalmen viktig å bevare fordi den har en tilknytning til Smith. Til og med etter at gjenstanden er død ser de ansatte på palmens stamme som en viktig gjenstand på

---

⁷⁹ Ibid

grunn av informasjonen den knyttes til. Nå er det også et større fokus på fortellingene rundt gjenstandens forhold til professoren, fordi planten i seg selv ikke kan vokse mer.

Hva skiller denne gjenstanden fra andre lignende gjenstander? Charlotte sier at museet kan kjøpe en ny daddelpalme til den botaniske hagen, men det ville blitt en helt annen fortelling. Det vil ikke være Christen Smith som har samlet inn palmen og sendt den til museet. Den opprinnelige palmen var en gjenstanden som både hadde en naturhistorisk og kulturhistorisk betydning. Det ville muligens tatt noen år for en ny daddelpalme å få statusen som både naturhistorisk og kulturhistorisk. I den økonomisk-botaniske samlingen har daddelpalmens stamme fått en spesiell verdi av de ansatte utover det naturhistoriske, fordi den er tilknyttet Smith.

Hvordan har politiske og sosiale klima påvirket gjenstandens bane? Da palmehuset ble vernet, var det ikke lenger mulig å utvide bygget slik at palmen kunne vokse videre. I dette tilfellet har det virkelig påvirket gjenstandens utvikling. Det kan også være handlinger før gjenstanden havnet på museet som kan ha påvirket gjenstandens bane. Da palmen sto plassert i palmehuset var den tilgjengelig for alle som ønsket å se den. I dag er stammen kun tilgjengelig de gangene den vises fram av noen ansatte på museet.

Gjennom gjenstandens historie kan man studere hvordan museet har jobbet og hva som har vært viktig. Daddelpalmens historie har endret seg mens den har vært i museets samling. Slik er det med flere gjenstander. For eksempel har den doble kokosnøtten som det finnes flere av i den økonomisk-botaniske samlingen hatt en skiftende verdi på museet. De ansatte bruker den mye i undervisning i spredningsbiologi. Men den vokser kun på to øyer i verden, og det er ikke lett å kjøpe inn en ny hvis de skulle trenge det.

Noen gjenstander har hovedsakelig hatt en funksjon som levende plante utenfor museet, for så å bli statiske på museet. Dette kan gjelde de gjenstandene i den økonomisk-botaniske samlingen som de ansatte mener kun er viktige til undervisning. Da er det ingen relasjoner til mennesker, fortellinger eller rødlista-gjenstander som gjør at de trenger å jobbe med konservering av gjenstanden hvis den blir ødelagt. Her har de ansatte bestemt at gjenstandene hovedsakelig er viktig til undervisning og formidling av botanikk, og det er derfor viktig at gjenstanden er representativ for det den formidler. Da er det ikke viktig å forholde seg til ”livet” til museumsgjenstanden. Selv om den mest normale gjenstanden kan fortelle noe om

museets historie, forteller også det todelte forholdet til gjenstandene noe om hvordan gjenstandene brukes. Og bruken av samlingen påvirker igjen livet til gjenstanden.

På museer kan en gjenstands liv og biografi utvikles, ofte på en ny måte, i en ny retning, selv om den blir fjernet fra opprinnelig kontekst. På museet vil gjenstanden være gjennom en kontinuerlig vurdering, hvor den kan bli plassert i nye sammenhenger sammen med andre gjenstander og sammen med dem formidle et budskap eller tema til en gitt gruppe. Enten det er publikum eller studenter i undervisning er også de som tolker gjenstanden med på å skape gjenstanders biografi.

Å se på gjenstandsbiografi er også en måte å åpne opp for å studere hvordan en samling og museumsgjenstand er i konstant utvikling også på museet. Den økonomisk-botaniske samlingen er et godt eksempel på dette, hvor det er gjenstander med ulike historier og biografier. Her er det flere spennende fortellinger å følge opp, hvor noen vil være naturhistoriske, noen kulturhistoriske og flere vil være en blanding av begge.

Lever videre på museet

En samling på et museum kan være uforandret gjennom mange år, men hvordan man forholder seg til samlingen endres gjennom tiden. Hvordan mennesker forholder seg til samlingen påvirker igjen samlingen. En samling kan påvirkes av innsamleren, hvilket museum samlingen befinner seg på og hvordan museet forholder seg til samlingen. Den blir påvirket av hvilke gjenstander som settes sammen i samlingen, og den blir påvirket av hvordan gjenstander fra samlingen stilles ut. En samling blir også påvirket av hvem som ser den og hvordan de ansatte bruker samlingen. Ved å undersøke samlingen med økonomisk botanikk med utgangspunkt i Hooper-Greenhill sine teorier rundt gjenstandsklassifisering kan vi se hvordan observatøren også reflekter tilbake på hvilken kunnskap og informasjon gjenstanden bærer på. Når rammene rundt samlingen endres, vil også definisjonen samlingen får forandres.

Sammenligner man inndeling og forståelse av gjenstander i et kuriositetskabinett med gjenstander i en samling på Naturhistorisk museum i dag ser vi at det har skjedd store forandringer ved museene siden 1600-tallet. Det har endret seg hvordan gjenstandene klassifiseres, brukes, tolkes av de ansatte og av publikum som ser gjenstandene. Det er kanskje vanskelig å sammenligne samlinger over et så stort tidsspenn, men poenget er at en gjenstand aldri er fryst i en tilstand når den blir en del av en museumssamling. Når

gjenstandene fra kuriositetskabinettene ble inndelt etter naturalia og artefakter, og ikke lengre var hybrider, ble de tolket på nye måter av de som så gjenstandene.

Jeg har blant annet studert den økonomiske botaniske samlingen med et fokus på hvordan det kulturhistoriske innholdet i samlingen også er mulig å finne i en naturhistorisk samling. Gjenstandsklassifikasjon og gjenstandsbiografi er teorier som åpner opp for en mer hybrid tilnærming til hvordan man studerer samlinger. Selv om samlingen ved Naturhistorisk museum ikke er et kuriositetskabinett som på 1600-tallet, så er det en samling som inneholder kulturhistoriske gjenstander i en naturhistorisk samling. Samtidig er det også gjenstander i samlingen som kun har fått en naturhistorisk verdi gjennom hvordan de ansatte bruker dem. Disse gjenstandene blir en kontrast til de andre gjenstandene som også har en kulturhistorisk betydning på museet. Og dette påvirker igjen hvordan museet jobber med de fire museums f'ene ut fra de ulike gjenstandene i samlingen. For eksempel kan man kjøpe inn og fornye de gjenstandene som kun brukes som naturhistoriske gjenstander.

Gjenstandene i den økonomisk-botaniske samling har en gang vært levende planter. De kommer fra ulike steder rundt om i hele verden. På ulike tidspunkt har de havnet på Naturhistorisk museum, og her er de plassert i en samling sammen med andre gjenstander. Selv om gjenstanden nå befinner seg i en død tilstand, eller en "frys" tilstand, så er selve samlingen i sin helhet som en levende organisme. Samlingen er i konstant forandring, og det er flere faktorer som påvirker hvordan samlingen utvikler seg og "lever" på museet. De fire museums f'ene er politisk satte rammer som setter kriterier for hvordan museet skal jobbe med samlingen. Dette er med på å definere hvordan samlingen blir brukt av de ansatte.

Enkeltpersons subjektive tolking av gjenstandene vil også påvirke hvordan samlingen brukes. De som ser samlingen tolker den ut fra deres sanselige opplevelsen av gjenstandene. Fenomenologiske teorier synliggjør enkeltpersoners tolkning og viser at alle som ser, studerer og bruker samlingen opplever samlingen ut fra deres subjektive tolking av gjenstandene. Samlingen blir dermed subjektiv og selv om opplysninger fra samlingen kan legges inn i Excel og selve samlingen kan arkiveres i museets skap, er det i en slik sammenheng ikke mulig å si hva samlingen virkelig er i møte med ansatte og publikum. Min personlige opplevelse av samlingen er for eksempel helt annerledes i dag, enn hva den var den dagen jeg startet registreringsarbeidet i fjor høst. Skulle jeg oppleve å møte to studenter som om 40 år skal i gang med en nyregistrering av samlingen vil jeg garantert få en annen opplevelse av samlingen enn hva jeg får om jeg drar bort til Naturhistorisk museum nå i sommer.

I dette kapitlet har jeg argumenter for at prosessene som skaper en forståelse av samlingen og påvirker bruken av gjenstandene også er helt essensielle innenfor gjenstandsklassifisering og gjenstandsbiografi. Kunnskapen gjenspeiles i klassifiseringen av gjenstandene. Den økonomisk-biologiske samlingen er først og fremst klassifisert som en biologisk samling. Gjenstandsbiografi, derimot, tar det ett skritt lengre enn fenomenologien og tillater at man studerer gjenstandenes egne historier. Ut fra de fortellingene som ligger i samlingen og i gjenstandene kan man også studere museets historie. Denne historien kan både være påvirket av de ytre rammene som museet er pålagt å følge, men også de helt personlige tolkningene og forholdene mellom mennesker og gjenstander som skapes i deres møter med samlinger og gjenstander. Mens fenomenologi tar utgangspunkt i den som ser gjenstanden, tar gjenstandsbiografi utgangspunkt i selve gjenstanden. Slik kan man studere gjenstandene både fra observatørens perspektiv og fra gjenstandens perspektiv. Men uansett hvilken vinkling man studerer gjenstanden fra vil de alltid påvirke hverandre. Ved å se på gjenstandsbiografi og fenomenologi kan man studere denne dialogen mellom observatør og gjenstand. Hvordan menneskers tolkninger og forståelser påvirker gjenstand, men også at gjenstandene påvirker menneskers tolkning av gjenstanden.

Konklusjon - Ikke alt er som før

Snøen har smeltet og isen har tint. Trærne bugner over av grønne blader. Blomstene har kommet ut av vinterhiet og er på nytt i full blomstring. Naturen følger sin faste rytme. Men i museumssamlingen er alt som før. Gjenstandene i den økonomisk-botaniske samlingen står fryst i samme tilstand i skapene sine. Men selv om alt er som før har en ting endret seg; gjenstandene i samlingen har gitt meg en forståelse jeg ikke hadde da jeg møtte dem første gangen. Jeg har fått en forståelse for hvordan ansatte ved Naturhistorisk museum i Oslo bruker samlingen med økonomisk botaniske gjenstander. Jeg har undersøkt hvordan deres bakgrunn som biologer også er med på å forme hvordan samlingen brukes. Og jeg har nå en bredere forståelse av hvorfor naturhistoriske gjenstander på et naturhistorisk museum også kan være kulturhistoriske gjenstander.

Både Charlotte, Inger og Kristina nevner i intervjuene at de bruker samlingen til formidling, undervisning og utstilling. De bruker enkeltgjenstander til formidling, men viser også samlingen i sin helhet til ulike grupper. Gjennom bruken av samlingen har de ansatte fått en todelt forståelse for samlingens definisjon. Noen av gjenstandene er det vanskelig å knytte et kulturhistorisk element til, de er kun naturhistoriske, dette er gjenstander som de bruker til undervisning og de skal være illustrative for det som det undervises i. Det er gjenstander som kan kjøpes inn nye hvis en gjenstand skulle bli ødelagt. Her er det tydelig at de ansattes bakgrunn i biologi påvirker hvordan de forholder seg til gjenstanden, fordi gjenstanden er en botanisk gjenstand og ikke mer enn det.

Så er det andre gjenstander i samlingen som har fått en kulturhistorisk verdi. For å studere hvorfor en naturhistorisk gjenstand på et naturhistorisk museum har fått en kulturhistorisk verdi kan man undersøke elementer rundt selve gjenstanden. Dette kan være dokumentasjon på hvem som har samlet gjenstanden, hvor den er samlet fra, i hvilken sammenheng den ble samlet inn i. Hvis gjenstanden i dag er rødlistet eller det er satt andre kriterier for at det ikke er lett å gå til anskaffelse av ny gjenstand, vil det også påvirke hvordan de ansatte forholder seg til den. Disse gjenstandene kan ikke erstattes og det er viktig at museet jobber med konservering av dem. Denne tydelige todelingen av samlingen viser også til deres gjenstandssyn. De omtaler samlingen som et kuriositetskabinett, og bruker plasseringen av samlingen til sin fordel i omvisninger. Slik den er plassert i dag kan den fremstå som en skjult skatt på museet, og som Charlotte sier i intervjuet fremstår samlingen som om den har vært urørt i 100 år. Dette er en samling som publikum vanligvis ikke får sett, og det er de ansatte

som må invitere publikum opp for å se hele samlingen om den skal bli vist fram. Den kulturhistoriske delen av samlingen blir bare halvveis fortalt gjennom registreringen, det er når de ansatte bruker gjenstandene til formidling at gjenstandenes ulike betydninger og verdier kan komme frem.

Den økonomisk-botaniske samlingen består av gjenstander som passer innenfor definisjonen økonomisk botanikk. Men det er også andre gjenstander som inngår i samlingen. De andre gjenstandene har blitt en del av samlingen fordi de ikke passer inn i andre samlinger på museet. Det har ikke vært en strukturert innsamlingsplan for samlingen, og tilveksten har skjedd fra 1850-tallet og blitt gjort gradvis gjennom årene. Da Inger Nordal registrerte den på 1970-tallet var det første gang den hadde blitt registrert. Det viser at det er en ganske nedprioritert samling. Likevel er det en viktig samling for de ansatte når de jobber med formidling.

Både gjennom det informantene forteller, mine observasjoner og gjennom bruken av teoriene ser vi at det finnes mange fortellinger og vinklinger i den økonomisk-botaniske samlingen. Det er flere vinklinger som kan være med på å påvirke hvordan samlingen blir brukt av de ansatte, og hvordan deres bakgrunn som biologer kan påvirke hvordan samlingen blir brukt og hvilken verdi de gir gjenstandene. Min metode med deltagende observasjon samtidig som jeg registrerte samlingen har påvirket hvordan jeg tolket samlingen. Jeg har studert alle gjenstandene, men kun fokusert på hvordan de skal registreres. Derfor er også oppgaven preget av et fokus på organisering og klassifisering av museumssamlinger, og hvordan dette påvirker hvordan de ansatte bruker samlingen. Hadde jeg jobbet med utstilling eller formidling av samlingen i møte med publikum, ville fokuset på hvordan de ansatte bruker samlingen vært annerledes.

Objektet jeg har studert i denne oppgaven er kanskje en helt alminnelig samling. At samlinger på museer kan ha forskjellig prioritering er ikke noe nytt. Som for eksempel at herbariet på Naturhistorisk museum er høyere prioritert enn den økonomisk-botaniske samlingen. Men hvordan de ansatte på museet forholder seg til samlingen er det interessante. Deres holdninger avslører hvor viktig de fysiske gjenstandene er for museet og hvordan de brukes i ulike sammenhenger. Det viser også hvordan gjenstandene får ulik verdi av forskjellige mennesker på museet. Ved å studere noe helt vanlig på museet viser det også hvilken mentalitet og hvor viktige samlinger er for museet. Som det står i samlingsrapporten er det ikke optimale

lagringsforhold for gjenstandene. Dette er et problem for mange museer, og det påvirker hvordan man kan bevare gjenstander for fremtiden.

Mange av gjenstandene i den økonomisk-botaniske samlingen kan feire 150 års jubileum som museumsgjenstand. Selv om samlingen har utviklet seg mye på 150 år, må denne utviklingen få lov å fortsette i 150 år til. Denne oppgaven understreker hvorfor det er viktig; selv om en samling er den samme over tid vil observatøren utvikle seg. Og dette vil påvirke hvordan samlingen tolkes. Om 150 år vil nye mennesker legge et helt annet innhold i samlingen. Kanskje vil de spørre samlingen om hva som har vært dens biografiske høydepunkt? Tenk om samlingen svarer at det var den våren den fikk en masteroppgave skrevet om seg selv!

Litteraturliste

Alberti, Samuel J. M. M. "Objects and the Museum," i *Isis, A Journal of the History of Science Society*. 96, nr.4 (desember 2005), side 559-571. Sett 12/03-2018
(<https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/498593>)

Appadurai, Arjun. *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. UK: University Press, Cambridge, 1986

Borgen, Liv. *Botanisk hage 1814-2014 – Historien om en hage*. Oslo, Press, 2014

Borgen, Liv. "Botanisk hage på Tøyen og Frederik Christian Schübelers betydning for norsk hagebruk." fra *Historieblogg* (blogg). Publisert 08/06-2016, sett 25/04-2018.
(<http://www.historieblogg.no/?p=3108>)

Hooper-Greenhill, Eilean. *Museums and the Shaping of Knowledge*. London: Routledge, 1992

Krogh, Erling. *Landskapets fenomenologi*. Norge, Oslo, Norges Landbrukshøgskole, Doktor Scientarium Teses, 1995

Kulturdepartementet. "Framtidas museum – Forvaltning, forskning, formidling, fornying." St.meld. nr. 49 (2008-2009). Sett 14/03-2018
(<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-49-2008-2009-/id573654/sec1>)

Kulturrådet.no. *ICOMs Museumsetiske regelverk*. Oslo, 2011. Sett 02/05-2018
(<http://www.kulturradet.no/documents/10157/2bcf94db-d79d-4b5f-834b-384ea304580f>)

Nhm.uio.no. *Dagny Tande Lid og Johannes Lid*. Publisert 02/09-2011, sett 12/04-2018
(<https://www.nhm.uio.no/om/bygninger/botanisk-museum/lid.html>)

Nhm.uio.no. *Om Botanisk hage*. Publisert 28/12-2007, sist redigert 11/11-2017, sett 10/04-2018 (<http://www.nhm.uio.no/besok-oss/botanisk-hage/historie/>)

Nhm.uio.no. *Om Naturhistorisk museum*. Sett 01/05-2018 (<http://www.nhm.uio.no/om/>)

Nhm.uio.no. *Samlingsforvaltning ved NHM – Strategier og planer*. Publisert 24/03-2011, sett 14/05-2018
(<https://www.nhm.uio.no/om/styret/moter/2011/310311/Samlingsplan,%20utkast%2024%20mars%202011.pdf>)

Martin, Gary J. *Ethnobotany – A Methods Manual*. London, Earthscan, 2004.

Merleau-Ponty, Maurice. *Phenomenology of Perception*. Oversatt av Colin Smith. London og New York: Routledge, 1962. Sett 04/05-2018. (<http://alfa-omnia.com/resources/Phenomenology+of+Perception.pdf>)

Mordhorst, Camilla. ”Hybridernes fald. Udspaltningen af kulturhistorie fra naturhistorien” i *Ny Dansk Museologi*. Aarhus University Press, 2005. Side 45-62

Orestad Sørgaard, Kristine. ”Kunsten å revitalisere gjenstanden som fascinasjonsobjekt” i *Nordisk Museologi*, 2005. Side 29-31

Pearce, Susan M., *Museums, objects and collections: a cultural study*. Washington, DC, Smithsonian Institution Press, 1993.

Uio.no. *Reglement for Naturhistorisk museum (NHM) og Kulturhistorisk museum (KHM)*, Universitetet i Oslo. Publisert 14/09-2004, sist redigert 26/09-2012, sett 22/03-2018 (<http://www.uio.no/om/regelverk/orgadm/reglmuseene.html#toc2>)

Wickens, G. E. ”What Is Economic Botany?” i *Economic Botany*. 44, nr.1,(januar-mars, 1990), side 12-28. Sett 12/04-2018

(https://www.jstor.org/stable/4255208?seq=1#page_scan_tab_contents)

Østerberg, Dag. ”Innledning” i *Kroppens fenomenologi* av Merleau-Pony, Maurice. Oversatt av Bjørn Nake. Oslo, Pax forlag, 1994. side V-XII. Sett 30/04-2018 (<https://www.nb.no/items/c17bf979d27579d250476bd8705def91?page=7&searchText=kroppens%20fenomenologi>)

Intervju

Sletten Bjorå, Charlotte, personlig kommunikasjon, Oslo, 22/02-2018

Nordal, Inger, personlig kommunikasjon, Oslo, 01/02-2018

Bjureke, Kristina, personlig kommunikasjon, Oslo, 31/01-2018

Foto

Thu, Marthe. Privat. Oslo, 03/05- 2018 (<http://www.marthethu.no>)